

KRIŽ NA GORI

GLASILO KATOLIŠKE SLOVENSKE MLADINE

III

3-5. *Ānima: Odrešenje naših dni | Jože Pogačnik: Problem zakona | Urednik: Opazke k članku „Problem zakona“ | Tine Debeljak: Srečko Kosovel | -ko: Kam? | Robert Grosche: Cerkev in herefiki | Niko Kuret: O voditeljih | J. L.: Bratom in sestram ob 12. uri | Niko Kuret: O masi | M. M.: Bilanca | Jože Pogačnik: Misel | Pismo | Magajna Bogomir: „Nadčlovèk“ | Ā. V.: Iz naše nabožne literature | Priloga „Stražni ognji“*

1926-1927

Odgovorni urednik za „Križ na gori“ in za „Stražne ognje“: Ant. Vodnik
Izdajatelj: Maks Miklavčič.

Za Jugoslovansko tiskarno odgovoren: Karel Čeč.

Uredništvo „Križa na gori“: Ljubljana, Akademski dom, Miklošičeva c. 5.

Uredništvo „Stražnih ognjev“:
Maribor, Glavni trg 7, in Ljubljana, Akademski dom, Miklošičeva c. 5.

Za pridobivanje novih naročnikov razpi- sujemo sledeče nagrade:

1. za enega novega naročnika: A. Vodnik, Žalostne roke;
2. za dva: Anton Vodnik, Vigilije in nagrado pod 1;
3. za tri: Almanah kat. dijaštva in nagradi pod 1 in 2;
4. za pet: Svefo pismo nove zaveze in nagrade pod 1—3;
5. za deset: Prefnarjev in Kotnikov slovar in nagrade pod 1—4,
ali Slovenski biografski leksikon I. II. in nagrade pod 1—4.

Naročnina znaša letno 40 Din, za Italijo 22 lir, za ostale države 4'50 švicarskih frankov, za dijake znaša za vse države 30 Din.

Dijaki pa tudi drugi naročniki morejo naročnino plačevati tudi v obrokih po 15 ali 10 Din. Na skupne naslove „Križa na gori“ ne pošiljamo.

Pri plačevanju naročnine prosimo naročnike, da se poslužujejo v Jugoslaviji edinole čekovnih položnic „Križa na gori“ št. 12.108, v Italiji pa položnic „Katoliških misijonov“ št. 11/1670 čekovnega zavoda v Trstu. Na drug način denarja ne pošiljajte! Če nimate položnice, pišite dopisnico po položnico.

Ob spremembah bivališča nam takoj javite natančno stari in novi naslov.

Uprava „Križa na gori“ in „Stražnih ognjev“ je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5.

Tej številki smo priložili položnice vsem tistim cenj. naročnikom, ki še niso poravnali celotne naročnine.

KRIŽ NA GORI

GLASILO KATOLIŠKE SLOVENSKE MLADINE

Letnik III

1926/27

Štev. 5—5

Anima

Odrešenje naših dni

Rastemo sredi padajočih senc in sredi zaigranih vrednot. Včasih, kadar zasine meteor z neba, se nam odpre svetoven razvoj v svoji smotrenosti. V svojih dušah začutimo oblast in neovirano rast večnih zakonov. Ujeti smo v njihov razmah. Trdno in jasno se v takih trenutkih zavedamo veljave večnih postav, ki se naj po njih življenje in usoda ljudi razvijata harmonično, kakor je vsa narava urejena po meri, številu in teži, kakor je kroženje nebesnih teles določeno in poklicano v smotrno nemirnost, tako je človeško življenje postavljeno v krogotoke s skrivnostno zmožnostjo v sebi, da oblikuje svoja dejanja po zakonih, zapisanih v srcu. Silna odgovornost leži v vsakem razumnem bitju. Če pade zvezda iz ozvezdja in ni pokorna smotrnosti, ruši vsemirje. Tudi posamezni členi človeštva povzročajo silne katastrofe s svobodno voljo, če oblikujejo reči samovoljno. Tem silnejši potresi nastanejo, če zla volja zakrke več duševnosti.

Po smotrnosti, redu in skladju težimo. Predmet tega teženja je resničen, božji red v naravi, ugajajoča razporeditev stvarstva. Podana nam je v dekalogu in v Kristusovem nauku. To razodetje je obvezno za vse ljudi in za vsikdar. Vsa bitja in reči imajo svoj vzrok v stvariteljski volji večnega Boga. Zmisel in smoter je slava božja. Neskončno svobodni smo, zato naj naša svobodna volja Stvarnika spoznava, ljubi in mu služi, da ga nekoč v večnem objemu zre v sijaju in slavi. Človek je vrhunec stvarstva; vse ustvarjene reči naj človek rabi, da jih s tem dvigne iz profanosti, blagoslovi in posveti. Modrost božja je kraljica stvarstva. Njej velja himna prvih dni stvarstva. Modrost in ljubezen pojeta v neoskrunjeni harmoniji večno zahvalno pesem. To srečo je izvirni greh razdril in ranil soglasje. Greh je prinesel mraz, bolezen in smrt. V svetovni razvoj je posegla roka in udarila s težko disharmonijo. In od takrat se rodi deca v bolesti, žalosti in trpljenju, z nikdar ugaslim hrepenenjem po veselju, blaženosti in svobodi. Breme neznosne krivde je vedno bolj težilo, dokler ni prišel Sin božji in nas odrešil. Svobodno je zadihalo človeštvo, greh je padel raz njegovih ram. Da bi Gospod zadostil globokemu našemu hrepenenju, je ustanovil s svojimi učenci božje kraljestvo miru, ljubezni in pravice in mu izročil v dediščino svojo besedo, da se blagovesti.

Danes smo pa zopet padli. Smisel za to kraljestvo smo izgubili. Znova smo prodali svojo ljubezen. Ne živimo več iskrenega življenja v Cerkvi, ki je vplivom zgodovine, človeštva in svetega Duha podvržena in prikladna oblika božjega kraljestva. Naloga in smoter Cerkve je potrditev in posvetitev ljudi, da gredo vsi božji in posvečeni v svoje udejstvovanje. Sele v njenem okrilju postane človek polnopraven člen v človeškem občestvu. Zato je Cerkev odločujoč faktor v življenju vsega človeštva. Njene pravice in vplivi gredo v politične, družabne, kulturne, gospodarske in socialne razmere.

Sedaj, ko so vse te razmere obsojene v smrt in kriče po zdravniku, se moramo vseh omenjenih bistvenosti prav posebno spomniti, ker tvorijo temelj religije. Religija nima namreč opravka samo z dušami, samo z irealnimi vrednotami, marveč tudi z realnimi, ki tvorijo okolico in ozadje duše in telesa. Ako hočemo ozdravljati bolne razmere, moramo poznati religijo in jo imeti in občutiti. Biti religiozen se pravi: imeti zvezo z Bogom, videti samega sebe med drugimi predmeti stvarstva v velikem harmoničnem sestavu, ki služi človeški koristi in božjemu poveljanju. To je edino objektivno razmerje do življenja, sveta in do Boga. Tako pridemo do resnične, notranje resnicoljubnosti, kadar iz svojega svobodnega spoznanja vedno tako mislimo, hočemo in delamo, kakor Bog hoče.

Resničnost naših dni nam vedno bolj krivi hrbte. Do vsebinsko polnega odnosa napram resničnostim življenja pridemo le iz tega stališča. Ker smo ga pa zgubili, zato se množi naše beraštvo in izpreminja mase brez orientacije v proletarijat. Proletarijat je neskončno trpeče in mučno stanje današnjega človeštva. Nemoč od ljubezni odvrnjenih množic ne najde sama leka. Vsi bogatini: materialni, duševni in srčni so zaprli svoje zakladnice. Pred njihovimi vrati pa umira človek.

Tudi katoličani kot nositelji katolicizma so dosedaj napram proletariatu skoraj vedno odrekli. Ideje prevratnih baklonoscev smo sijajno ovrgli kot odlični teoretiki. Da bi pa praktično sledil Kristusovemu vzgledu in stopili iz svoje komodnosti na pot resničnega, doživetega krščanstva, nam niti v zavest ni prišlo. Iz visokega stališča nekake duševne aristokracije smo zrlí s prezirom na bedno maso, ki žeja po sočloveku in umira gladu. Pravo krščanstvo tega ne pozna. Tisto, ki se je rodilo med ribiči, rastlo po ječah in v katakombah, triumfiralo med sužnji in dobrimi, čistimi ljudmi in ki ima najjačji vpliv na zdravo, hrepenečo mladost. Mladost najprej čuti slutnje tragičnega razpora s človeško družbo. Zato ima težko nalogo, da se osvesti v bistvo svetovnega in družabnega reda in pokliče v Kristusovem imenu vse katoličane iz mrtve pasivnosti.

Pasivnost ima svoj zadnji vzrok v pomanjkanju vere. Vera ni več živa moč, ki izvira iz celega človeka, marveč zgolj udejstvovanje intelekta. Zato je zveza z Bogom okostenela, postala potrebna formalnost, tradicija; z življenjem pa, ki čaka posvetitve, nima niti najmanjšega stika. Zato ne nudi nobenih nagibov, aktivnost izgine, ali pa se javlja le v trepetajoči skrbi za rešitev duše iz prokletstva »solzne doline«.

Med Boga in med materialen svet smo postavili prepad. Na eni strani smo eno uro na dan posvečali formalnostim do Boga, na drugi strani pa vseh tri in dvajset ur posvetili intenzivnemu razmahu svojega bitja med materijo. Dva svetova nosimo od takrat v sebi, mesto enega: dva svetova umirata od takrat v nas, ker smo ju nasilno ločili. Duša brez materije, materija brez duše.

To tragiko občuti najbolj naš najbednejši brat: proletarec. V njegovi izbičani duši se je nagromadila krivda vsega človeštva. Na svoji koži občuti trpljenje, beraštvo, pomanjkanje, glad in strašno zavest suženjstva. Vse posledice današnjih in včerajšnjih družabnih razmer so padle na rame nedolžnega. Vse naše politično in gospodarsko življenje je plod blodnih napak človeške slabosti. Kapitalizem triumfira. Politika naj mu služi. Pa četudi smo doživeli svetovno vojno, smo udarjeni s slepoto. Gospodarska nasprotja se znova lomijo, ker ne vemo, da nered poginja v katastrofah radi lastnih grehov. Trikratno gorje pa nam vsem, ker posledic ne čutimo mi, marveč zopet proletarec. Pred našimi očmi se kupiči njegova strašna usoda in raste grozotna možnost socialne revolucije.

Inteligenca, zakopana v materialne dobrine, je zavestno in nezavestno postala v krempljih kapitalizma tôpa, gluha, nevedna, trda, neokretna, reakcionarna in konservativna. Naravnost usodna pa je nevednost tako zvane »katoliške inteligence«. Ne poznajo niti v religioznem življenju bistva, smotra in sredstev, kaj šele v socialnem. Ne poznajo bistva socialnega problema, ne poznajo ogromnosti gospodarskega vprašanja, ne poznajo niti delavskih razmer. Niti tega se ne zavedajo, da tvorijo težko in mučno nasprotje: pasivni nosilci večno aktivnega katolicizma. Kaj pomaga, če vpije človek in piše knjige proti kapitalizmu, kapitalističnega duha v sebi pa ne vidi!

Gospodarstvo mora biti podvrženo večnemu cilju človeka, naj oskrbuje človeško telo kot nositelja s potrebno hrano, obleko in stanovanjem. Vsak delavec ima npravno upravičeno pravo do dela, kajti delo njegovih rok je vrednota, ki jo daje, da dobi v zameno zanj nujno potrebne življenjske pogoje zase in za družino. Vnebovpijoč greh je, človeku, ki nima nobenega drugega vira, odjemati pravico do dela, kajti s tem mu je odvzeta tudi možnost poštenega življenja. Da bi pa kapitalisti lahko plačevali pravičnejše zneske in mezde, dokazujejo vedno nove zgradbe, povečave, nova podjetja. Sovraštvo do delavca je vodilna ideja trustov. Delavec postaja vedno brezpravnejši suženj. Družine propadajo. Deca mora s štirinajstimi leti v fabrike, da otopi sredi strojev v mlade starce. Žene in dekleta hirajo, njihov sveti poklic se tepta. Bolnega in starega delavca kapitalist ne sprejme.

Razni povodi so rodili odpor v raznih oblikah. Socializem, komunizem, boljševizem, anarhizem imajo svoj vzrok v okostenelem kapitalizmu. Njihov oče je, oni pa so njegova deca. Meščanski kapitalistični družabni red je padel v nasproten ekstrem. Vsi ti sistemi si hočejo osvojiti gospodarsko in politično moč z razrednim bojem. S čisto gospodarskimi

sredstvi hočejo premagati kapitalizem. Zadnje čase hočejo sicer razredni boj poglobiti s proletarsko kulturo. Pa je socializem vseh smeri preveč otrok svojega očeta in materializem tiči preveč v njem, da bi se rodila v njem duša.

Prišel je čas, da poroma katoličanstvo tudi v delavska predmestja. Katoličanom se je treba nujno osvestiti v prvotno svežost in silo apostolskega ognja. Mi moramo priti do močnega proletarskega gibanja. Katoliški mladini je odkazana odgovorna naloga: spraviti katolicizem in proletariat. Cerkev stari sredi buržuazije, delavstvo pa umira. Živa voda Cerkve naj prerodi vse razmere, vsa srca in vse ideje. Mladina se mora žrtvovati in sodelovati pri odrešenju proletariata. Najradikalnejši pojavi nas bodo odbijali, toda preplašiti nas ne sme niti divje sovraštvo. Ne čakajmo novih svetniških herojev, marveč razgibajmo sami sebe in postanimo glasniki dejanj. Odrešenje bednih množic mora priti, razliti pa se bo moralo iz vseh človeških src. Uživeti se moramo v raztrgano dušo delavca, brez doma, sužnja ob stroju. Blazno sovraštvo proletariata do Cerkve je strašna obsodba katoliške mlačnosti, brezbriznosti in nezmožnosti. Nimamo ljubezni; zato nismo imeli za delavca niti malo srca in smo ga tolažili s suhimi besedami na večnost, namesto da bi mu priskočili dejansko na pomoč. Govorčili smo o udanosti v voljo božjo, kadar in kjer je bila za to najmanj potreba. Zato so se razdedinjeni bratje in sestre s studom obrnili od notranje lažnivosti okornih katoličanov in popolnoma upravičeni šli tja, kjer sta skupna volja in skupno breme združila mase, da v silnem odporu in z razrednim bojem izvojujejo svoje življenjske pravice. Toda čas je dovolj zrel danes tudi pri nas, da vsaj katoliška mladina jasno in glasno izpove, da ni v volji božji, če človek sočloveka usužnjuje. Ni volja božja, da se posedujoči sloji škodoželjno smejejo milijonom proletarcev, ki se jim brani dostop do vseh materialnih in imaterialnih vrednot. Ta miselni preobrat je prva naša naloga.

Naša mlada ljubezen bo poljubila brata, kadar se bomo uglobili v krvavo trpljenje delovnega človeka, kadar bomo znali brati bolelost, sramoto in žalost iz lačnih in bledih potez, kadar bomo sotrpeli in hoteli resnično pomagati, takrat bo začelo v trpečih bratih in setrah znova kliti zaupanje. Kajti resnični in radikalni borci za poteptano pravico in prodano ljubezen so koncem koncev veliki, dobri otroci, naravni in nedotaknjeni od neresničnosti naše lažikulture.

Takrat se bo sprožilo in začelo rasti mlado katoliško gibanje za odrešenje proletariata. V tri smeri naj se razvija polno naše stremljenje:

Prvič,

naj se delavec osvobodi iz suženjskega položaja. Moderna industrija si je radi napredka in konkurence umislila vedno boljša proizvodna sredstva. Oduševljeno delo človeških rok je umrlo, rodil se je stroj, ki ni človekov pomočnik, marveč tiran. Naravna zveza med

ustvariteljskim nagonom in med proizvodom rok je raztrgana. Delo je prisiljeno in postane notranja boleost. Delavec dela le radi boja za obstanek. Po naravnem svetovnem redu naj služi delo tudi slavi božji. Njavno pravico do dela ima vsak delavec. Kapitalizmu pa je delo samo blago, ki se njegova vrednost ravna po ponudbi in povpraševanju. Zato so delavci z družinami lahko vsak čas na cesti. To dejstvo bibe razsodnemu človeku v obraz, kajti človek je ustvarjen za svobodo in nikdo mu ne more brez nujnega vzroka svobode vzeti.

Drugič,

naj se delavec priklene na lastno grudo in dom. Brez rešitve tega vprašanja ni mogoča odrešitev proletariata, kajti gruda je podlaga in temelj lastnine in temelj osebne svobode. Volja božjega naravnega reda je ta, da pripada vsaki družini kos zemlje z lastnim ognjiščem. Bistvo družine je samostojno, zaokroženo življenje v srečnem domu. Človek je le takrat svoboden in neodvisen, kadar lahko oblikuje svoje življenje sam na svojih tleh in iz svoje svobodne volje. Temeljna zmota vseh socialističnih sistemov o odpravi osebne lastnine v korist državi in družbi se bridko maščuje. Delavec postane mesto sužnja podjetnikov suženj družbe in države. Privatno lastnino je postavil Bog pod posebno zaščito. Zato ni neomejenega bogastva. Vsaka prekomerna lastnina je tatvina na škodo sočloveka. Temeljita razlastitev odvišnega bogastva je tako nujna, kakor spojitev delovnega brezdomca z lastno grudo.

Tretjič,

naj se celotne človeške razmere oduševijo in posveté. Posledice tega miselnega preobrata, ki ga zahteva katoliška aktivnost, se morajo razliti čez vso človekovo okolico. Socialistični sistemi poznajo v dosego premoči nad kapitalizmom le razredni boj. Ta negativna borba pa rodi vedno nova nasprotja, ruši občestva, deli človeštvo v dva sovražna razreda in otežkočuje odrešenje. Proletarsko gibanje mora rasti iz vere in upanja v božjo odločujočo voljo. Oblikovanje novega političnega, družabnega, socialnega in gospodarskega položaja mora iti v skladu z večnimi zakoni. Ne gre za obliko teh razmer, marveč za vsebino in duh, ki jo bo preveval. Življenjska moč krščanstva mora utripati v njih in občestveni zakon, ki določa harmonično sožitje ljudi in narodov.

Te besede iščejo človeka.

Tisti človek mora znati ljubiti, mora biti odkritosrčen, mlad, junaški in božji. Božje kraljestvo ga kliče. Treba je premagati kapitalističnega duha v sebi, v sočloveku, v materiji, celo v ljubezni. Preprečevati je treba nove vojne, posebno pa grozečo socialno revolucijo.

Pravijo ljudje, da je bilo vedno dovolj greha, trpljenja, nadlog in nepopolnosti in da bo tako tudi ostalo. Zato iščemo borcev, ki se ne bodo borili s takimi izgovori, marveč bodo z nujnim duševnim preobratom stopili na novo pot. To je gotovo: dokler bodo ljudje živeli, tudi greh in krivica ne bosta umrla. Toda, kakor nas lastna slabost in grešnost ne

odvezeta od stremljenja po popolnosti, tako tudi nepopolnost in revščina človeških razmer nista opravičljiv razlog za lenobo med delavci božjega kraljestva. Ne smemo meriti svoje volje po človeški slabosti, marveč jo moramo uravnati po popolni volji svetega Boga.

Takrat bo prišla iz resnično verujočega srca Gospodova molitev in prošnja za poveličanje božje, za uresničenje božjega kraljestva na zemlji in za oblikovanje vseh stvari po božji volji:

Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi Tvoje ime,

Pridi k nam Tvoje kraljestvo,

Zgodi se Tvoja volja, kakor v nebesih, tako na zemlji.

Jože Pogačnik

Problem zakona

(Kritični dodatek k 2. številki.)

Zasluga »Križa na gori« je, da se je uvrstil med borce za novega človeka, za obnovo poedinca in družbe. Hrepenenje po novi krščanski kulturi je zajelo »Križ«. Čas je namreč, da se katoliki vendar že enkrat spet zavemo svojega neizčrpljivega bogastva, ki so ga nakopičila velika stoletja krščanske kulture in tiho delo bratov iz našega občestva v dobah, ko je mistični Kristus — Cerkev živela skrita pred svetom.

Ali vprav religiozni pokreti zahtevajo močne razumnosti, resnosti in predvsem Frančiškove vdanosti, ki jo ovce dolgujemo pastirju. Zgodovina priča dovolj, da zablodi in oslepi, kdor je iskal luči mimo mističnega Kristusa. Brezpogojna volja pa ostati katolik, volja, ki se uresničuje tudi v dejanju, pripelje srečno v prištan in blagoslovi čedo Kristusovo.

Poslednja številka »Križa« je razpravljala o zakonu. Morda ni umestno, da vprav mladina rešuje ta problem; skušenj bi imeli drugi več, le idealnega poleta bi najbrž ne imeli. Članek pa je za katolika nepopoln, v marsičem nejasen in celo zmoten.¹ Zato moramo še enkrat govoriti o zakonu in o omenjenem članku. Najprej nekaj pripomb, potem kratek pogled v katoliško pojmovanje velike skrivnosti!

Prvo, kar članku »Zakon kot etičen problem« škoduje, je nejasnost. To je hiba, ki se ponavlja že v vseh letnikih »Križa na gori« in je sprožila že toliko pametnega in nespametnega besedičenja. Ako je to nov duh, je pač treba novih mehov; toda kdor je močan toliko, da nosi

¹ Grajam, da je »Križ« prinesel ta članek. Obnova katoliške mladine hoče in mora rasti iz globokih, resnično katoliških virov. Sicer je kat. mladinstvo fraza in nadutost, ne pa življenje! A to hoče biti; življenje!

novega duha, ga mora tudi znati ugnesti v razumljivo obliko. Golčati je treba tako, da razumemo, kajti zato imamo dar besede, ne pa zato, da mešamo pojme. Ni pametno, če rečem post, pa mislim bičanje, če rečem občestvo, pa mislim le občestvo svetih. Bogoznanec sv. Hieronim je poznal dovolj zgodbe prvih stoletij in svojega časa, da je mogel zapisati preizkušeno resnico: »Ex verbis inordinate prolatis incurritur haeresis.« Podobno je svaril globoki sv. Avguštin pred nejasnim pisanjem. Mnogo je temu seveda kriva moderna razcepljenost in neorganičnost znanosti, pa tudi stroga ločenost vseučiliških fakultet. Tako se je zgodilo, da rabi laik drugo terminologijo kot teolog, zato so seveda nesporazumljenja nujna posledica. Čas bi že bil, da se ta absolutna avtonomija posameznih znanstvenih področij umakne organski enoti kulturnih sil. Do tega pa ne pridemo prej, dokler se ne navadimo delati o b č e s t v e n o. Individualna rešitev problemov mora iti skoz ogenj drugih individualnih rešitev, da se izčisti in se kar najbolj približa resnici. Dovolj je prokletstva iz individualizma, bodimo bratje, katerih vsak misli, a tudi veruje v svojo omejenost in je zato — ponižen. Ako bomo otroci, pojdemo v božje kraljestvo! Moderne probleme moramo reševati občestveno. Seveda občestvo tvori jo šele polne in močne osebnosti. Zlasti verske probleme bo laik obravnaval vzajemno s tistimi, ki se za vprašanje zanimajo iz poklica; kajti tudi ti doživljajo teže problemov in njihova znanost ni anahronistična, nedokazan pa je za enkrat še oni stari očitek suhoparne in mrtve teoretičnosti. V verskih in nravnih zadevah moramo povrh še upoštevati, da je božja Beseda pooblastila Cerkev, da odloča, in katoliki razumemo, zakaj je tako prav, in verujemo v vodstvo sv. Duha, ki ostane v Cerkvi do konca. To velja tudi za članek o zakonu.

Prepričan sem, da bi mnogo nejasnosti iz omenjenega članka odpadlo, če bi govorili o njem, preden je izšel. N. pr. zamenjavanje pojmov etičen in moralen zdaj moti. Članek pojmuje pod etičnim nravno dobro, moralno pa mu je nekako ono, kar javno mnenje smatra za nravno dovoljeno, torej nekaka »družabna morala«, tradicijski javni nravni nazor, ki se seveda često ne sklada z etičnim. Bogoznansko izrazoslovje, ki ga je stoletna raba sankcionirala, rabi pojma drugače: etika določuje človekovo razmerje do Boga, sebe in bližnjega na podlagi naravnega zakona, ki ga spoznava naravna pamet, morala pa ureja človekova razmerja na podlagi naravnega zakona in pozitivnega razodetja in je torej več kot etika in to slednjo predpostavlja. Ako se govori o zadevah nravnosti, kakor je n. pr. zakon, bi bilo nujno potrebno poznati tudi bogoznansko izrazoslovje, sicer je napačno umevanje neizogibno. Zlasti še, ko v takih vprašanjih mimo bogoznanstva ne moremo.

Najprej torej treba poznati bogoznanske izraze, da se moremo razumeti — pot je zopet o b č e s t v o —. Če tega ni, kako bi potem pričakovali, da je člankarju ali člankarici znan tudi bogoslovni nauk! V članku »Zakon kot etičen problem« je razumevanje katoliškega zakona pomanjkljivo ali vsaj premalo izraženo. Zdi se mi, da člankarica premalo

pozna moralno teologijo, kazuistiko in pastoralo; kajti če bi jih poznala, bi ob vsej kritičnosti pisala spoštljiveje o njih. Neopravičeno ironiziranje pa ni umestno in ni — znanstveno. Zato ga odklanjamo.

Vsak bo rad priznal in najprej še teolog, da je morala bila in je nepopolna in da rabi še marsikake izpopolnitve. Zato imajo vsaj moralisti kaj posla. A ne moremo zahtevati od nje, da se bavi s stvarmi, ki ne spadajo v njen delokrog. In predvsem je treba prav razumeti, kaj je njena naloga. Moralna teologija vendar izsleduje in dokazuje iz večnega naravnega zakona in iz pozitivnega razodetja, kaj je nravno dobro in kaj nravno zlo. Njena naloga je le postaviti meje med dobrim in zlim. In ker je naravni zakon v sedanjem svetovnem redu vedno isti in je razodetje večno veljavno, zato so tudi moralni zakoni nespremenljivi, le uporabljanje na konkretne prilike se spreminja po časovnih razmerah. N. pr. večno veljavno moralno načelo ie, da je krivica nravno zlo. Toda ali so obresti nravno dovoljene, je odvisno od razmer: dokler je bil denar mrtev kapital, je bilo nravno zlo zahtevati obresti, danes, ko vrednost denarja vsled drugačnih gospodarskih razmer dnevno raste, obresti niso več krivične.

Nikdar pa morala ni smatrala z svojo nalogo, navajati k popolnejšemu nravnemu udejstvomvanju. Da pa je med dobrim in najboljšim, med zapovedanim in priporočenim, med minimom in polnostjo še veliko polje, je jasno in nikdo nikoli ni trdil, da bi bil zakon »v polnem zmislu krščanski in krščanstvo samo bi od njega ne moglo terjati ničesar več, če bi bilo spolno udejstvomvanje kongruentno obsegu, zarisanem po moralnih mejah«. Saj vendar vemo, da smo poklicani k popolnosti, da bomo verni posnetki popolnega Očeta! Krščansko nravno življenje se z moralo začne, a ne neha!

Pisateljica je v kritiki teologije posnela Lipperta iz članka »Krisis der Ehe«, katerega ob sklepu navaja. Žalibog je povzela le negativno stran, pozabila pa je z Lippertom opomniti, da mora moralna znanost izrabiti izsledke modernih ved, zlasti psihologije, in učiti bolj čednosti kot svariti pred grehom. Pozabila je tudi po Lippertu izpovedati veliki socialni pomen moralnih postav: »Križa sodobnega zakona izvira odtod, ker se smešijo ali vsepovsod zaničujejo cerkvene in državne postave o zakonu in to je najbolj brezupna rana. Zato zasluži katoliška cerkev iskreno zahvalo vseh človekoljubov in prijateljev duhovnega poleta, ker tako neizprosno čuva načela o zakonu.«

Dalje članek očita katoliški teologiji trditve, ki jih ta nikdar ni zagovarjala. Zgolj ekonomskega zakona, ki bi torej izključeval prave namene zakonske zveze, ni dovoljevala katoliška znanost nikoli, iz konteksta in iz duhovno-ljubezenskega odnosa kot edine etične sankcije za spolno udejstvomvanje bi pa sklepal, da je pisateljica tako mislila. Spolno udejstvomvanje zavoljo njega samega, pa tudi v zakonu, ako izključuje vzvišene smotre, izmed katerih je prvi potomstvo, je Cerkev in prav tako teološka znanost vedno obsojala in prepovedovala. Govoriti o »poganstvu naših katoliških zakonov« in reči, da je »današnji zakon često le legalna

forma prostitucije, ki z nekako kolektivno moralno sankcijo živi svobodno in celo z zavestjo moralne pravilnosti« je predrzno. Odkod ta »legalna forma«? Zdi se mi, da tiči za trditvijo zmeta in podtikanje. Cerkev se je dozda še vedno živo zavedala vzvišenosti in duhovnega smisla, ki ga je zakonu dala pavlinska teologija, in je ta smisel čuvala in tudi učila! Katoliško čutečega človeka to zaganjanje v teologijo in cerkveno pastirstvo, ki se vleče skoz članek, žali. V katoliškem listu bi moralo že celo odpasti, kaj šele, če ni upravičeno!

Članek očituje dalje zelo dvoumne, če ne celo napačne pojme o zakramentalnosti zakona. Zakramentalnost je člankarici sankcija narurne zveze, a sankcija, ki ni od zunaj dana, temveč počiva že v konstitutivnem jedru zakona samega. To je preveč nejasno, da bi mogli prav razumeti. Res je, pogodba zakonske dvojice je zakrament, alj zakramentalnost je vendar iz milosti, torej vendar od zunaj! Dalje nikakor ni kolektivni nazor, da nadnaravno združitev dveh subjektov stvorí duhovnikov blagoslov in da je cerkvena afirmacija te zveze obenem njeno sankcioniranje. Pisateljica hoče najbrž reči tole: Dandanes ljudje mislijo, da so storili že vse, če se cerkveno poročijo. Ta nazor pa je vendar deloma pravilen. Tak zakon je zakramentalen, ker s tem, da se poroče cerkveno, hočejo storiti vse, kar Cerkev od zakonskih zahteva; to pa zadostuje za zakramentalnost; brez te volje pa pri katolikih sploh zakona ni. Ako pa tudi zakonsko življenje odgovarja zakramentu, je seveda drugo vprašanje. Da je zakramentalnost »stvariteljska funkcija moža in žene...« in da ima le v njunem duhovno-ljubezenskem odnosu svojo posvečevalno možnost, je tudi težko, težko prav razumeti. Morda bo le teološko naobražen človek izluščil, kako mora razumeti, da ni zmotno. Zato taka meglenost ne spada v katoliški mladinski list.

Kaj pa rešitev problema, katero daje članek? Spolni dej je člankarici etičen le tedaj, če izhaja in sicer nujno iz duhovno-erotičnega odnosa med možem in ženo. Kritiko erotične teorije prepustim drugim. Celotni nazor člankarice pa je preveč idealen, imaginarno spiritualističen in praktično, mislim, nemogoč. Kajti ako je v enem zakonskem drugu ono »duševno stanje, iz katerega bi nujno sledil spolni akt in v katerem edino bi našel svojo etično sankcijo«, jeli istočasno tudi v drugem? Moral bi biti, če naj bo tudi njegovo udejstvovanje etično! Praktično bo to neizvedljiv postulat, brez ozira na to, da so taka duševna stanja pri vsakomur le izjema in redek dar. Nobeno religiozno-etično stremljenje pa ne more biti zdravo, ako ni realno. Tudi ni prav postaviti si ideal previsoko, da se vsaj dosegljiva stopnja tembolj gotovo doseže, kajti neresnica ne more nikoli roditi dobrega sadu. Poleg tega pa bi se izpostavljali nevarnosti, da bi obupali nad idealom in končali v nizkosti; o takih stremljenjih le preživjo priča zgodovina. Farizeji in pismarji, gnostiki, manihejci, montanisti, albigenzi i. dr. so dokazi, ki vpijejo in svare. Če kdo še ni, naj premisli dalje, kako realna, zdrava in obenem popolna je etika Kristusova! In On je pot in resnica! On je gospod nas vseh!

Članek navaja še marsikaj, kar bi bilo treba popraviti, ker se ne sklada z zdravim katoliškim čutom ali je nekorektno. Nedosledno se mi zdi sprva vobče odrekati etičnost vsakemu zakonu, ki ne izvira iz duhovno erotičnega odnosa, poetm pa trditi, da drugi »tipi« ne dosežajo i d e a l a krščanskega zakona, kar je povsod priznana resnica. Dalje ne bo član- karica nikdar mogla spraviti s sveta tragičnega dualizma v človeku, že izkušnja, ta prvi vir izvestnosti, nasprotuje in sedmo poglavje Pavlovega pisma v Rim je le preživo zajelo in bo prepričevalo kljub raznim psiho- loškimi teorijami! Da sv. Pavel ne zahteva pokorščine, je teza brez dokaza in povrh očitvidno nemogoča, ako le prečitaš ono mesto. Apostol izrečno govori o telesu in o dolžnostih do telesa zakonskega druga in daje pravico do ženinega telesa možu in moževega ženi. Kratka nasprotna trditev tega ne izpodbija! Dalje bi trditev, da najde zakonski moralno sankcijo edinole v lastni duši, rabila bolj natančne opredelitve, da bi izključila zmoto. To so hibe in nepravilnosti!

V isti številki »Križa« stoji tudi prevod iz Nietzschejevega Zarathustre. Kot da na svoji njivi nimamo nič o veliki skrivnosti! A to ni nič, dobro stvar ljubimo, pa naj bo kogarkoli. Saj smo vendar že — upam vsaj — preko časa, ki je Prešernove ali Goethejeve pesmi odklanjal zaradi csebnosti. Toda Nietzschejeve besede so in kljub opombi ostanejo to, kar so, namreč b o g o k l e t s t v o in zato se nam upirajo, zlasti na tem mestu, in zato jih obsojamo.

Katoliško versko pojmovanje velikega misterija le na kratko! Iz osnove se nadaljnje misli razpredejo same po sebi. Je katoliški nazor, da zakon ni zgolj naravna zveza, tudi ne zgolj duhovna, ampak pri krščenih nadnaravna, vsa prepojena z božjimi silami, izživljajoča se iz Njega in Vanj potekajoča. Biologična in fiziologična stran zakonskega življenja bodi posvečena z nadnaravnim in katoliška zakonca moreta ta ideal tudi uresničiti, ker imata iz zakramenta pravico do posebne božje pomoči. Mistično globino zakona je razodel sv. Pavel. »Ta skrivnost je velika, jaz pa pravim, v Kristusu in Cerkvi.« Zakonska zveza je torej po sv. Pavlu odsvit skrivnostne zveze med Kristusom in Cerkvijo, med Ženinom in Nevesto iz Visoke pesmi. Mož odgovarja aktivnemu principu — Kristusu, žena pasivnemu — Cerkvi. Njunjo razmerje naj sliči razmerju Kristusa in Cerkve; kakor sta ta dva zvezana z nadnaravnimi vezmi, tako bodita tudi mož in žena. Kakor Cerkev Kristusu, tako bodi žena intimno vdana možu, njena poslušnost, liubezen, sprejemljivost naj sliči čednostim Cerkve. Žena naj vidi v svojem možu podobo Kristusovo, naj mu bo vdana kot bi bil Kristus: »Žene naj bodo svojim možem pokorne kakor Gospodu.« In kakor Kristus ljubi Cerkev in je vse dal, da jo posveti in ožari z lepoto, tako ljubi mož svojo ženo! On je sicer glava, kakor je Kristus glava Cerkve, ali ni oblastni ukazovavec, ampak kakor Kristus-Vzor se naj žrtvuje, vsega izprazni za družico! Kakor Nevesta-Cerkev živi iz Ženina-Kristusa, tako oplodi mož svojo ženo najprej duhovno in potem tudi telesno, telesni spoj bodi izraz in simbol nadnaravnega in

duševnega združenja. (V tej točki je članek prav izpovedal globoko resnico.) Tako je zakon občestvo, ne le tovarišija, občestvo različnih, v sebi polnih bitij, vlitih v enoto. To občestvo je odsvit velikega občestva — mističnega telesa Kristusovega in tega sestavlja in množi. Tako pojmovan zakon lahko, nekako spontano, doseže svoje smotre, ki so: potomstvo, medsebojna opora in zdravilo zoper slo. Odtod dobi tudi enotnost in nerazdružljivost krščanskega zakona nov razlog. Kakor Kristus ljubi eno cerkev in z njo tvori enega mističnega Kristusa in kakor je ta ljubezenska zveza večna, tako naj mož ljubi le eno ženo, s katero tvori eno telo po sv. Pavlu, in sicer do konca. Naloga zakoncev je vedno bolj in bolj dejansko izražati in upodabljati zvezo Kristusa in Cerkve. Prvotni in bistveni namen zakona, potomstvo, v tem pojmovanju zakonca ne dosežeta zgolj iz dolžnosti, ampak predvsem iz ljubezni. Debitum, o katerem govori morala, postane višje stremečim caritas.

To pojmovanje izraža tudi cerkvena liturgija. V znamenju sklenjene zveze si zakonska sežeta v roke in duhovnik ovije roki s štolo: naravno mora biti prepojeno z nadnaravnim. In novo zvezo Cerkev posveti — želja Cerkve je, da se tako posveti vsak zakon — z evharistično daritvijo, kjer obhajamo spomin Kristusove zveze z nami in to zvezo obnavljamo. Liturgija odkriva i misterij zakona . . .

Tako pojmuje Cerkev to veliko skrivnost. Toda ali dejansko odgovarjajo zakoni temu idealu? Morda vsaj deloma? O tem soditi morejo drugi, ki imajo vpogled v skrivnosti duš. Zdi se mi pa, da kljub moderni gnusobi, ki se iz mest razlija z omiko vred na deželo in ki je priklicala v življenje novo skrb za družine (posvetitev družin, materinski dnevi, versko življenje mož), kljub temu, se mi zdi, imamo dovolj zakonov, katerih bogopolnost bi te vrgla na kolena, da bi se čudil, kako močno še živijo mnogi iz božjih sil. Tihi so seveda taki zakonski, javnost ne ve zanje — kar je prav, ker cskrunila bi jih. Ne samo na deželi, tudi po mestih najdete take zakone. Mislim, da je, posebno še pri nas, še dovolj zakonskih občestev, ki žive življenje ideala, ki rodijo sadove krščanskega življenja in ki predstavljajo odrešeni tip človeštva, ki bo, kot pravi Lippert, današnjemu svetu rešil krščanstvo. — Toliko za dodatek k 2. številki.

Opazke k članku „Problem zakona“

Priobčujemo namenoma ostri članek našega sodelavca in prijatelja mladinskega gibanja, da izpričamo, da se tudi odklonilne kritike ne izogibamo. Upamo in vemo, da vsi naši prijatelji, ki so videli naše delo in doumeli našega duha, ki hoče biti iskreno katoliški, niso članka »Zakon kot etičen problem« toliko obsojali. Od svoje strani moramo izjaviti, da nobenega takega negativnega sklepanja nismo hoteli povzročiti in pri polnem razumevanju nismo mogli. Tuje je nam kot člankarju, da bi koga zavajali v zmote. Hoteli smo samo povzročiti razmišljanje o važnem problemu, ne pa podajati teološke doktrine; odtod tudi laična terminologija. In hoteli smo končno le, da se v svoji veličini in lepoti izkaže nauk Cerkve, odvrniti pa prijatelje od površnega mišljenja in prakse. Morda se to ni povsem posrečilo, da pa toliko nismo cilja zgrešili, kot bi to hotel naš sedanji članek, naj skuša dokazati podrobnejša analiza.

Križ na gori, kot glasilo mladinskega gibanja, stoji na stališču, da imej v njem prostora vsakdo, ki prizna njegovo življensko osnovo in hoče delovati v njegovi smeri. Z nobenim svojih člankov pa se »Križ« ne more in noče izključno identificirati v tem smislu, da bi se vsaka v njem zapisana beseda smatrala za končoveljavno. »Križ« hoče biti marveč celota, kateri daje pogon razgibana katoliška zavest, in v kateri se morebitna nasprotja sama po sebi, to je organsko, od znotraj izravnavajo. Glavno je pri »Križu« hotenje, ki ga je treba doumeti in doživeti, drugače je vsaka kritika brezpredmetna in jalova. Kdor to hotenje nezavedno ali namenoma obide, je eo ipso obšel »Križ« sam in se ne bori več z njim, marveč s svojo lastno vmišljeno podobo o njem, s svojim lastnim strahom, ki v resnici ne obstoja. To se je, žal, v tem slučaju primerilo tudi Jožetu Pogačniku v članku »Problem zakona«, ki bi kot »kritični dodatek k 2. številki« bil lahko sicer pozitiven princos k ideologiji mladinskega gibanja, tako pa je izgrešil cilj. Zgrešena orientacija ga je vsepovsod vedla na nepotrebna stranpota. Ko n. pr. ugotovi, da rabi »Križ« drugačno terminologijo kot teološka znanost, predvsem v pojmih etika — morala, se brž postavi proti terminologiji »Križa«, čeprav »Križ« ni noben teološko-znanstven list in govori še naprej o »mešanju in zamenjavanju pojmov«, čeprav ve, da je terminologija »Križa« izven teološko-znanstvenega sistema splošno rabna — tudi pri katolikih. Člankar je storil isto napako, kot bi jo kdorkoli, če bi hotel n. pr. s stališča terminologije, ki jo rabi »Križ«, očitati katoliški znanosti »mešanje in zamenjavanje pojmov«. Kaj se to pravi? Njegova naloga bi bila samo ta, da terminologijo »Križa« razloži in s tem odstrani sleherno možnost vsakega nesporazumljenja

in da eventuelno še predlaga, da se »Križ« odloči za enotno, tako ali drugačno terminologijo, ki naj jo poprej še točno definira. Najlažje je sicer, da rabi vsak terminologijo, katere je vaje, kar pa zaradi jasnosti ni priporočljivo in vodi v zmešnjave. Soglašam pa s člankarjem v tem, da je treba poznati tudi terminologijo teološke znanosti, kar pa se ne pravi, da jo moramo nujno tudi sprejeti za svojo. Zakaj »Križ« — povdarjam še enkrat — ni teološko-znanstven list. Našo rabo pojmov etika — morala bo »Križ« obrazložil v eni prihodnjih številkih.

Spričo tega članka čutim dolžnost, da odločno zavrnem njegovo usodno namero, obdolžiti »Križ«, da se je izneveril Kristusu in nauku Cerkve. Lahkomiselno izreči smrtno obsodbo, je lahko. Težje se je braniti.

Recimo, da je imel članek »Zakon kot etičen problem« v 2. številki »Križa« nekaj manj srečnih prijemov, ki bi jih pa dobrohotna in spretna roka z lahkoto popravila, kar o članku Jožeta Pogačnika, žal, ne morem trditi. Apriorna nezaupljivost mu je skokoma pomagala do stvarno neutemeljenih konsekvenc. Kdor v članku »Zakon kot etičen problem« ni čutil katoliškega duha in globoko krščanskega hotenja, ga je čital, ker skrajno racionalistično, napak in ga ni doumel adekvatno v celoti. To moram izrečno povdariti, ker gre za bistveni princip vsake kritike: adekvatno razumevanje.

Preden se povrnem k obdolžitvam, ki jih članek vsebuje, naj zavrnem nekatere posamezne očitke, ki se neposredno nanašajo na članek »Zakon kot etičen problem« sam in ki naj bi bili podlaga — pa le dozdevna — za konsekvence. Ne toliko ti posamezni očitki, kot konsekvence so važne.

»Neupravičeno ironiziranje pa ni umestno in ni — znanstveno, zato ga odklanjamo.« Ta očitek je tako subjektivnega značaja, da ne morem nanj odgovoriti drugega kot to, da n. pr. ja z ne morem najti v članku nobenega sledu ironije ali nespoštljivega pisanja.

»Pisateljica je v kritiki teologije posnela Lipperta iz članka ‚Krisis der Ehe‘, katerega ob sklepu navaja. Žalibog je povzela le negativno stran, pozabila pa je z Lippertom opomniti, da mora moralna znanost izrabiti izsledke modernih ved, zlasti psihologije, in učiti bolj čednosti kot svariti pred grehom.« To vendar pa je bil (med drugim) ravno namen članka! To je pisateljica storila še posebej, glej »Križ« III, str. 24, vrsta 5, ozir. 13 od spodaj.

»Dalje članek očita katoliški teologiji trditve, ki jih ta nikdar ni zagovarjala. Zgolj ekonomskega zakona... ni dovoljevala katoliška znanost nikoli.« Tega članek tudi implicite, kot namigava pisec, ne vsebuje. Naj prečita dotični odstavek še enkrat (str. 19) in bo videl, da je očitek naperjen proti gotovemu pojmovanju zakona kot zgolj uspešnega takega ali drugačnega pridobitnega sredstva — pa ne od strani teologije. Nanjo vendar ne more meriti stavek: »Primerov (takega pojmovanja zakona) je dovolj; treba je pogledati ženitne ponudbe v naših dnevnikih.« L. c.

»...reči, da je današnji zakon često (podčrtal jaz) le legalna forma prostitucije..., je predrzno. Zdi se mi (podčrtal jaz), da tiči za trditvijo zmota in podtikanje. Cerkev se je dozdej še vedno živo zavedala vzvišenosti in duhovnega zmisla (zakona) ...in je ta zmisel čuvala in tudi učila.« Brez ozira na to, ali stavek iz članka o »Zakonu kot etičnem problemu« odgovarja, oz. v koliko odgovarja dejanskemu stanju, je docela jasno, da je mišljena praktična morala današnjega zakona, zato mi je nerazumljiva dosledna piščeva tendenca, vsepovsod videti »nekaj zadaj« in braniti pred tem »nekaj, ki je zadaj« ne morda praktično moralo zakona, marveč Cerkev in njen nauk, ki je samoumevno tudi naš. Mislim, da ta moja izjava zadostuje. Tega kar na slepo odrekati nam nima nihče pravice.

»Članek očituje dalje zelo dvoumne, če ne celo (podčrtal jaz) napačne pojme o zakramentalnosti zakona. Zakramentalnost je člankarici sankcija narurne zveze, a sankcija, ki ni od zunaj dana, temveč počiva že v konstitutivnem jedru zakona samega. Da je zakramentalnost »stvariteljska funkcija moža in žene« in da ima le v njunem duhovno-ljubezenskem odnosu svojo posvečevalno možnost, je tudi težko, težko prav razumeti.« To se pravi: zakramenta zakona ne podeli zakoncema kdo izven njih, pač duhovnik, marveč si ga mož in žena sama podelita drug drugemu. To je njuna »stvariteljska funkcija«, ki je kajpada od Boga. Zakaj članek govori izrečno o »n a d n a t u r n i (podčrtano v članku) zakramentalni sankciji zakonske zveze«, kar pa je kritik prezrl. Iz tega je jasno, da pomeni zakramentalnost tudi pisateljici v kritikovem zmislu nekaj od »zunaj«, to je iz milosti danega.

»Spolni dej je člankarici etičen le tedaj, če izhaja in sicer nujno, iz duhovno-erotičnega odnosa med možem in ženo.« Toda podobno pravi pisec sam proti koncu svojega članka tako-le: »Kakor nevesta-Cerkev živi iz Ženina-Kristusa, tako oplodi mož svojo ženo najprej duhovno in potem tudi telesno, telesni spoj bodi izraz in simbol nadnaravnega in duševnega združenja (v tej točki je članek prav izpovedal globoko resnico).« Malo prej pa je pisec članku baš v tej točki očital prevelik idealizem in imaginarni spiritualizem in mu staval nasproti etiko — Kristusovo, s čimer je oni točki docela samovoljno podtaknil protikrščanski zmisel! Vprašam: čigava vendar, če ne Kristusova, je etika »Križa«? Tak način utrjevanja labilnih očitkov je retorično lahko sicer učinkovit, čeprav je stvarno varljiv in brez podlage.

»Dalje bi trditev, da najde zakonski moralno sankcijo edinole v lastni duši, rabila bolj natančne opredelitve, da bi izključila zmoto.« Članek se v tej trditvi zavzema pač za osebnostno etično kulturo individualne vesti, kajpada kršča ns ke, torej objektivno določene, in proti zgolj mehanični, notranje topi in prazni korektnosti.

»V isti številki »Križa« stoji tudi prevod iz Nietzschejevega Zarathustre... Toda Nietzschejeve besede so in kljub opombi ostanejo to, kar so, namreč b o g o k l e t s t v o in zato se nam upirajo, zlasti na

tem mestu, in zato jih obsojamo.« Okrajšan prevod Zarathustrovega govora, ki ga je »Križ« priobčil v celoti, je prinesla že Mohorjeva družba v Ozvaldovi zbirki »Za vsak dan«. Če bi jaz v Nietzschejevih besedah videl bogokletstvo, ki ga ne vidim, verjemite mi, da bi ga »Križ« nikoli ne ponovil na svoja usta. Vsaj toliko religiozne občutljivosti in nežnosti mu lahko zaupate. Tudi Nietzscheja je treba pravilno razumeti. In doživeti ga je treba. Glej mojo opombo na str. 26! Ta opomba spada v »Križu« bistveno k članku, tvoreč mu nujno potrebni okvir. Takó Nietzschejeve besede, ne same na sebi, marveč v »Križu« ne ostanejo zgolj to, kar so, ampak postanejo za »Križ« neločljive iz konteksta opombe, ki je nedvoumni kažipot naše usmerjenosti in obenem našega osebnega, spet čisto določenega razmerja do Nietzschejevega nazora in hotenja.

Na podlagi takih ugotovitev bi pisec nikakor ne mogel in ne smel izvajati konsekvenc, kakor so te-le:

»Grajam, da je »Križ« prinesel ta članek. Obnova katoliške mladine hoče in mora rasti iz globokih, resnično katoliških virov...«

»V verskih in nravnih zadevah moramo povrh še upoštevati, da je božja Beseda pooblastila Cerkev, da odloča, in katoliki razumemo, zakaj je tako prav, in verujemo v vodstvo sv. Duha, ki ostane v Cerkvi do konca. To velja tudi za članek o zakonu.«

»Če kdo še ni, naj premisli dalje, kako realna, zdrava in obenem popolna je etika Kristusova! In On je pot in resnica! On je Gospod nas vseh!«

Te in take stavke sem že označil za retorične pripomočke. Prav ti stavki pa vsebujejo obdolžitve, ki bi jih na podlagi posameznih očitkov nikoli ne mogli pričakovati. Trdim, da so posledica piščeve apriorne, le subjektivno razložljive tendence, ki je članek narekovala. Nasproti takemu orožju pa je človek brez moči.

Pri človeku, ki »Križ« pozna, mi je tak napad nerazumljiv.

Srečko Kosovel

II.

Srečko Kosovel je bil naturen človek, ki ni ustvarjal po sistemih, ampak živo iz svoje bogate in žive duše, ki je ob vsaki roži vzdrhtela, in jo je žgala vsaka zarja in ranila vsaka senca. Intenzivnost občutja je njegova fiziološko najbolj osnovna poteza: finost živčevja za do-jemanje najrahljšega zračnega valovanja; ostrost očesa, ki ujame vsak žarek mesečine, padajoč skozi prozorne liste; napetost poslušna, ki se strese ob vsakem poltonu, ob udarcu vesla na mračnem jezeru in goreči stopinji prihajajočega jutra. In kot občutljivost nervov je bilo visoko napeto tudi srce: vsak tajni pogled se je ujel vanj, vsaka zla misel je vrgla senco nanj, vsaka drobna ročica, proseča iz svoje boli, je prosila kot iz njegovega srca. Velika srčna kultura, jezero, v katerem se je živo odražal vsak najmanjši človek, vsako najtišje drevo, rastoče ob njegovem bregu. Dojetje lepote življenja in stvarstva je njegovo najbolj csebno hotenje in njegovo umetniško izhodišče.

In če človek s tako notranjo strukturo začne ustvarjati in tvori organsko iz sebe, bo njegov umetniški tvor — impresionistični. To se pravi: stilno je tako izražena njegova duhovna bitnost, ki pa tekom življenja dovoljuje nebroj razvojov od tega središča v najrazličnejše smeri, a redkokdaj se sama v kratkem času bistveno izpremeni, hoteno zamenja nikoli. Organska rast! Kosovel je sam v nasprotju z novodobno duhovno osnovo spoznal to svoje prirojeno dno in ga priznal: »Nam južnjakom je impresionizem bližnji nego ekspresionizem; izvira iz našega južnega značaja, ki je veliko bolj neposreden v življenju kakor severnjaški« (rkp.). Neposreden je bil Kosovel z ozirom na čutni svet: njegovo gledanje je bilo usmerjeno iz sebe v naravo, da odkrije tiho življenje, ki počiva v njej, lepoto nje najtišjega odnosa do dobrega in žalostnega človeka, vrednoto, ki je današnji civilizirani svet ne zna in ne more več dojmiti. To je prvi odpor proti materializmu: pripraviti srca za tiho besedo, za besedo, ki človeku govori po človeško, ki se s svojo zatvarno bitnostjo pojoče rahlo prelije v dušo in jo dvigne nad materijo v svoj pravi svet. Poslanstvo pesnika je pojmoval tedaj Kosovel tako: »Pojdi preko skalnatih polj in pripoveduj! Vse! — Zvečer jih bo zibalo tvoje pripovedovanje v lahek sen, zjutraj jim bo vlivalo življenja v srca. Odprlo se bo nebo, razmahnile se bodo gore in morje se bo razširilo. Močnejši in večji bodo ljudje in lažje jim bo živeti.« (Uvod v Lepo Vido.) S tem pa je že premagal v sebi tisto pasivno receptivno potezo najprvotnejšega impresionizma kot zgolj barvanja v svetlobi — in je poudaril tisti življenjski fluid, ki naj se iz žive narave pretaka v človeka. V najtesnejšem

spoju človeka s naravo vidi življenje človeka in umetnosti in s tem je sklenil svojo pot s tradicijo moderne koncepcije stoletja, ki jo je najmodernejša pretrgala. Že s prvo pesmijo »Zemljica zlata« (Lepa Vida): »zopet bom sredi prijateljev hribov«, se je postavil na realna tla in je svet vedno tako realno pojmoval prav tja do predsmrtnega časa. Pokrajino gleda tako vedno le v svetlobi in svojem čustvenem razpoloženjskem odnosu do nje. Začetkoma mu je okolje primarno, početnik njegovih občutij, a istočasno je stopil z njim tudi v nasprotno sorazmerje; njegovemu razpoloženju je postalo odgovarjajoči okvir, ki doživetje tako krajevno omeji in postavi v odnos do stvarne realnosti. Narave ne podaja deskriptivno, ali zgolj v izžarevanju svetlobe, ampak je v njem z doživljanjem poduhovljena, dematerializirana, tvoreč z osebnostjo poetovo eno samo enotno doživetje: človek in svet sta se tako prelila v absolutno in Večno, spojila se z Bogom. V takem spoju se človek čisti, njegova življenska moč se stopnjuje, lepota življenja mu daje vero vanj; dobri človek se rodi... To je religija umetnosti kot jo je pojmoval in izražal Kosovel in kot najvišjo nalogo umetnosti proglašal pred »Mladino«, tedaj, ko je veroval v »kozmično poslanstvo« umetnika in je pisal: »Ljudje so brez smisla za lepoto življenja, za ono lepoto, ki ni v hrani in zabavi, za ono lepoto, ki se zbudi v duši ob najvišji manifestaciji človeka, ob prebujenju k duhovnemu doživljanju sveta. Kajti v takih trenutkih je naš ves svet, vsemu svetu je duša enako blizu, ves svet ljubi, vse ljudi ljubi... Takrat je duša na poti k Bogu in takrat spozna večno silo življenja — absolutnost in večnost« (rkp. kulturni pomen Iv. Cankarja). Tako mu je lepota »vez večnosti in sedanjosti«, a poudari »le preko sedanjosti«, kar razume preko realnosti v hipu doživetja, ob sintezi sveta in človeka v srcu človekovem. Tako je to pojmovanje umetnosti v bistvu subjektivistično in v praktičnem izražanju pomeni to križanje impresionizma z ekspresionizmom, v kolikor se pač že podčrtava lastnost narave ali duha, a vedno le po individualnosti: »Kdor raste v lepoto in večnost, propada družbi, ker raste k Bogu« (rkp. l. c.). In isto je ponovil ob Prešernu: »Posebna aktivnost globokih in lepih duš je, da pokažejo svoje življenje, da pokažejo edino pot, ki jo mora hoditi duša: k Lepoti« (Mladina 1927, št. 1, a datirano s 16. febr. 1924, bržkone namenjeno za Vidov dan). »Odmetava vse valove vsakdanjosti v tisti smeri, kjer sluti cvet lepote, ... ki ga za kilometrsko debelim zidom življenja ne vidimo...« In poslanstvo pesnika definira v tem času takole: »Pesnik je sinteza rodov, ki so hrepeneli k absolutni lepoti, ko so zaslutili v sebi drobec bleščeče kozmične stavbe, kjer prebiva Bog, simbol breztelesne breztelesne večnosti... Iz tistega velikega hrepenenja po njej se je rodil pesnik, on, svečenik v imenu lepote, on, iskatelj poti za vse, ki je z njimi zraščan kakor z belimi koreniki duš, ki pojejo isto besedo...« Nejasna zna sicer biti ta formulacija absolutne lepote, ker bi jo kdo morda utegnil razumeti v artistskem smislu, a gotovo je le, da poudarja s tem etično poslanstvo umetnosti, etos kot učinek onega spoja realnosti

s človekom, ono sproščenje in očiščenje duše, ko se hipno ob doživetju zave dobrega in lepega in se zlije z njima v Eno, v Boga. Religija zemlje! Jasnó je, da je tako stal Kosovel na mistično religiozni osnovi današnjega človeka in ga ta nazor približuje ekspresionistom: tako v vrednotenju individualnosti (»problem moderne umetnosti sploh je izraziti čim ad-ekvatneje svojo individualnost, ki je subjektivistična«, Vidov dan III, 4), kakor tudi v nje občestvenem pomenu, dviganju vseh soljudi k Bogu. Prevezel je tako veliko sodobno vrednoto: klic po lepem v življenju, po nravnem osvobojenju človeka in družbe, ki mu je pogoj žrtev, samota, ljubezen... Poduhovljenje narave! — je razumel svoj poklic, zato se ni mrtvičil z bledimi notranjimi vizijami, ampak je njegovo gledanje na svet ostalo še vedno impresionistično, kar mu je kazalo pot v tostransko usmerjeni vitalizem, v najživejše in najneposrednejše oplojanje življenja in je razumljivo njegovo razpoloženje ob Vodnikovih »Vigilijah«, katerih umetnost ceni visoko, a se mu zdi »kot da bi pokrila zeleno polje težka, rumena asketska megla, kjer ne bo nikoli uspevalo življenje, ki ga sanja on, ki veruje vanj bolnik naše razbolele dobe. Treba je stopiti v življenje, razkrinkati tisto grozno laž, treba je poduhoviti obliko, treba je osvežiti sok v nas, zdravega jutra je treba, ki bo vse sveže od rose. — Treba bo vzklikniti eno jasno besedo, ki bo tudi pomenila večnost, pa bo nosila v sebi pečat zdravja. In ta beseda bo novo vstajenje.« (Vidov dan III, 4.) Glavno razliko med njima vidim v tem: če je Vodnik videl vse življenje čisto in lepo le pod vidikom — smrti, pa Kosovel vidi vse lepo v njem samem — v življenju...

Iz takega umetnostnega nazora je Kosovel pesnil v Lepi Vidi, Mladiki (Goriški in Mohorški), Grudi, Novem rodu, Ženskem svetu, Treh Labodih, Domu in svetu, Zvonu in raznih dnevnikih časopisih. *Pred-pomladno solnce* bi lahko nazvali te njegove pesmi: gorke, toplo sijoče čez mehko pokrajino, a ne še dovolj žgoče, da priključijo novo življenje. Rahlo pomladansko razpoloženje, šumenje borov in petje ptic, padanje sivin in bolenje tišine, tihih večerov in somračnih hladov, juter in jezer in žalostnih samot, boleti in smrti... Čist impresionizem, čuvstveno igranje po struni srca, ki je žalosten iz svoje individualne boli. Intenzivno soživetje s narodo in intimno pretapljanje v njene svetlobe ga karakterizira in ljubezen do lepote, do življenske lepote, ki je »v samotni tišini, v senci dneva, — kjer se duša duši razodeva«. Značilna je mehko zabrisana erotika in ljubezen do matere, ki mu je simbol vsega dobrega, doğanega, tihega. Subjektivna mehka lirika, rastoča iz svoje tihe boli, iz svojega razbitega srca, a prožeča roke vsem žalostnim v objem: »le tam obstane moj korak, kjer bolna duša zaihti«. Tako je Kosovel doživel tudi svoj Kras kot sem že rekel nekje: žalosten človek je poljubil žalostno človeštvo.

Ciklus »Kras« tvori osredje temu načinu njegovega stvarjanja, vrh in prelom: zapet je iz impresij človeka, ki »tiho stopa preko poti kraških«, skozi katerega srce vodijo »vse bele poti iz belih vasi«, verz, ki nikakor

ne izraža kot »globoko zamišljena vizija« smisla, da je »vsak človek sad razmer, v katerih živi in da so prazne fraze o umetnika svobodi udeještvovanja«, kot misli tisti neki L. T., ampak le nazorno dokumentira, da je ves ciklus le subjektivno preživljanje objektivnega sveta. Kras: to je teritorialno omejen prostor naše zemlje, s svojo posebno klimo in floro, s posebnostjo svojih sipin in kadunj in skalnatih polj, od katerih razbeljenih žari zrak težeče v svoji posebni barvi in vročini: vse to vidi K. skozi žarišče svojega srca in še: bridko usodo našega človeka tam, simbolno Petra Kamenarja in vsega našega rodu, ki pod senco grenkega oreha čaka odrešenja. Tako je v tem ciklu našel Kosovel stik s človekom izven sebe, ki mu je bil že itak blizu, od individualnega trpljenja h kolektivni boli. Oblikovno mu je zato narava prehajala že deloma v stilizacijo, v tip, a s svetlobo je še vedno čuvstveno barval razpoloženja. A eno je važno poudariti v tem trenutku: v času najhujšega bega pred tvarnim realizmom, se je Kosovel s »Krasom« postavil v poeziji prav na določen prostor, usidral se v zemljo in hotel iz nje izskrati prav njen slovenski element, skušal je tako slovenizirati našo umetnost, ki jo je videl kot rastočo iz tuje duševnosti. Ne samo tradicijsko romantično, ampak zajeti je hotel slovenstvo v njega koreninah: klimatično, gospodarsko, socialno, plemensko. Tako je v svojem razvoju prišel do novega razgleda: znašel se je sredi življenskih problemov dobe in naroda, zavedel se jasno naroda kot celote, kot sebi nadrejenega organizma, obenem pa njegovega gospodarskega propada in malodušnosti nas samih, razodelo se mu je poslanstvo slovenskega kulturnega delavca stopiti današnjemu narodu v središče — in še pod vplivi evropske sodobnosti, Rollandovega manifesta in domačega krožka borbenih marksistov, ki se je zbiral okrog njega, je tako doživel v sebi prelom dosedanje umetnostne ideologije in se usmeril v novo. Kot se je dal zajeti svoji lastni boli in teži kraške zemlje in njenega življenja, tako je sedaj zajelo njegovo čutno življenje tudi »krvavo vprašanje dne« — kar pa je v bistvu tudi znak impresionista kot pravi Arne Novák: »Ideje, principi, ne vodijo impresionista: on jih le sprejema v svoje čutno življenje, da ga dražijo, podnetajo, vžigajo.« Tipičen primer za to se mi zdi vprav Srečko Kosovel kot bomo videli. Tako je po sprejetju novih vročih principov hotel urediti najprej račune s samim seboj ter je zato zbral dosedanje svoje pesmi v zbirko in ji pisal v oktobru 1925 predgovor (rkp.) kot v slovo sebi in svoji poti: »Je to zbirka mladeniča, od katerega sem se pravkar poslovil. Vem, da so te pesmi veliko prešibke, premalo mogočne, da bi kdo v sedanji zmedi začutil njih zvok — toda naj bodo nagrobnik in opozorilo.« Tedaj je krstil sam vso dosedanje svojo poetično produkcijo za »baržunasto liriko« in se opravičeval, da se je »držnil v tej dobi govoriti čisto preprosto, odkrito, mehko, zato ker se je izgubil v opojni pomladni noči in blodil po poljani sanj pod zvezdami«. Tako hitro še ni nihče prelomil samega sebe kot se je hotel Kosovel, ko je spoznal vso socialno brezvrednost svojega služenja Lepoti in se mu je iz protesta

do tega materialističnega buržuaznega sveta vzbudil upor, odloči se za odkriti boj proti njemu, sklenil ga podreti, da ga zopet postavi kot tempelj človekov. A uvidel je nasilnost boja, ki zahteva — ne pasivnega človeka s široko odprtimi sanjajočimi očmi — ampak aktivnega, razdraženega, kričečega pokretača in je vzdihnil za samim seboj včerajšnjim: »Teга mladeniča bo povozilo in strlo kolo življenja« Uvidel je sam, da si tako izpodmakne tla pod sabo, iz katerih je rasel, videl v bodočnost neorgansko svojo pot in se zavedel svoje prave nature tam nekje v ozadju: »zdaj šele, ko se poslavljam od njega — (sebe), čutim, kako sem mu brat...« Postavil si je tako nagrobnik sebi-mladeniču, ker hotel je biti — mož.

In to novo hotenje njegovo se je javljalo odslej v »Mladini«, ki ji je bil sourednik in glavna gibalna sila od jeseni 1925. l. — in v z mrzlično brzino pisanih esejih, ki so ostali v rokopisu in čakajo — v kolikor so aktualni — še objave. V bistvu je njegov novi propovedujoči umetnostni nazor precej sličen onemu, ki sem ga uvodoma označil pri karakteristiki proletarske umetnosti. Temelj, na katerega postavlja vse, je človek in vrhovna maxíma za človeka, a bistveno v umetnosti ne več »večna lepota«, ampak življenje. Novi umetnik mu je najprej borec za gospodarski humanizem, izraz, ki je nekako istoveten s komunizmom, kar znači predvsem, stvoriti nove materialne življenske pogoje, in jim »kot Slovani damo etičnih vrednot«, nazor, soroden krščanskim socialcem. V propadu Evrope vidi samo propad kapitalizma, ki je usuznjil svojemu individualizmu malega človeka in tudi kulturo. Rešitev iz propada vidi v kolektivističnem proletarskem gibanju, izvirajočem iz ponižanja delovnega človeka, iz njegove pravice »po prav takih življenskih pogojih« kot jih uživajo njih izkoriščevalci, torej po uživanju vseh dobrin, pridobljenih iz svojega dela. Zato se tak človek organizira v razredni boj, ker le-ta »daje proletarcu življensko silo in življenski program«. Izbojevati je treba odgovornost človeka človeku, kar je izpolnjen ideal v posledici razrednega boja — brezrazrednem socializmu. Tudi umetnost in znanost morata spremljati ta boj, rasti iz iste osnove v isti cilj — človečansko kulturo, osamosvojiti intelektualnega delavca iz lakajstva civilizirancev, prisloniti se zato na elementarnega človeka, dobiti stik s celotnim zaletom živih, probujajočih se temeljnih plasti in iz njih ritmov kolektivnega dela ustvariti kolektivno umetnost, novo pesem o »borbi za uveljavljanje človečanskih pravic za vse plasti človeške družbe«.

Prelitje osebnosti v ritem kolektivnosti zahteva Kosovel od sodobnega kulturnega delavca, od umetnika torej, da iz pasivnega individualističnega izpopolnjevanja samega sebe, s katerim »odmíra od gibalnih sil človeštva«, stopi v žgoče kaotično žarišče dne, to je: d o b e i n n a r o d a , in zavpije svoj glas v krik »borb, ki se vrše okrog njega«. Od slovenskega umetnika torej, da stopi v središče slovenstva, občuti narod kot enovit in živ organizem politično, gospodarsko-kulturno, njegá rasno individualnost z vsemi napakami in vrednotami z ljubeznijo, a brez senti-

mentalnosti, išče v bistvo njegove tragične krivde in ga rešuje iz nje, krepki omahujoče in žaga odmrle. — Ta nazor, ki je v bistvu še Cankarjeva oporoka, ga ni po njem še nihče izmed naših umetnikov tako strastno poudarjal in skušal uveljaviti kot vprav Kosovel v svojih esejih. (Pri tem opomnim, da v resnici i metoda i stil prav tega njegovega žanra izhaja predvsem iz Cankarja, ki je Kosovelov vzor, a ni on njegov epigon; kajti epigonstvo je kopiranje doživetij, ki pa so bila pri Kosovelu vedno žgoče doživljena.) Spoznal je, da sta s a m o p o d c e n j e v a n j e i n p a s i v n o s t največja greha naše nacionalne poti, ki jo sicer karakterizira »trda in vztrajna odpornost«, porojena iz ponižanja; spoznal, da nismo majhni radi števila, le vsled plahosti, ker se številkarji bojijo slovenstva; spoznal, da slovenski umetnik živi sredi »mrličev in hlapcev«, da je malomeščanstvo nacionalno resigniralo, da je naša inteligenca impotentna in je tako postal nosilec naroda proletariat, ročni in kulturni: kmetje, delavci in intelektualci. Zato se je treba nasloniti na te stanove in jih gospodarsko okrepiti, zvišati jim življensko silo, ker le »narod z veliko življensko silo bo ustvaril veliko, močno umetnost«. Gre mu za materialen dvig in duhovno potrditev naroda kot nosilca umetnosti. A Kosovel nikakor ni bil nacionalist, nasprotno: nič ni sovražil bolj kot vprav nacionalizem, ki mu je najzoprnejši odrastek kapitalističnega reda, pa bodisi domači nacionalizem (Orjuna) ali evropski, posebljen v sestavi društva narodov v Ženevi, kjer je zamislil v obrano naših pravic izdajo slovenske francoske revije: *Revue slovène* pod svojim uredništvom, katere načrt in predgovor v francoščini je ohranjen v ostalini. (Bil je tudi dopisnik francoskim listom.) Veroval je Kosovel strastno le v kulturno življenje naroda, v njega večnostne elemente, v njega duhovno nesmrtnost. Zato je videl največje in edino poslanstvo slovenstva v tem: »Svojo zemljo moramo dvigniti v višino svetovnih zemlja, v širjavo človeških prvin, v globino etičnih problemov« (rkp.). S tem pa je sklenil Kosovel svojo duhovno pot zopet sam s seboj, kar bomo nazorneje videli v njegovem umetniškem stvarjanju, ki je resničnost.

Pričakovali bi, da bi vodilo gornje naziranje proletarske umetnosti umetnika v najtesnejši spoj z maso, v nekak unanizem; trpljenje vsega človeštva kriči iz umetnika kot iz ene duše; mase vidijo v njem utelešenje sebe, svoj izraz, *p r e d b o r c a*. Tudi Kosovel se je hotel vsemu sodobnemu gibanju pridružiti z umetnostjo, a prešenetni nas, ki bi pričakovali brezosebnega izbruha zatrtih pravic iz njega, zatajitive sebe in zlitja v kolektivnost, da je tudi pri teh principih ostal v bistvu zvest sebi, to je: subjektivističnemu prečuvstvovanju. Vse maloštevilne pesmi, označujoče to smer, od Ekstaze smrti, preko Soneta, Prebujenja, Izmučenosti do Godbe pomladi, vse so neborbene, so čuvstvena razpoloženja v zavesti umiranja in v svetlikanju vere v novi čas. Pomembno in novo pri njem je, da njegovo srce ni več razboljeno od svoje osebne krivice, ampak od boli vsega človeštva: »kot ranjeno golobico zanaša ga val krvi, ki se razliva preko sveta, preko borb in nemira« — a občuti tudi tuje trpljenje

vedno kot svojo osebno bol. Celo najznačilnejša »E k s t a z a s m r t i«, simbolno slikajoča požar vesoljne Evrope v nje zadnji predsmrtni zadržani gesti, ni toliko objektivno spoznan propad današnje dobe, zajet v vzrokih in posledicah, kot bi ga označil vsak proletarski umetnik, ampak je v tem okviru vsebolj le subjektivno občuteno žejno ugašanje srca. Strastno je v sebi čutil razkol družbe in bilo mu je le, da ga da občutiti drugim, doživeti razliko življenja in lepote stvarstva tistim, ki so se umaknili pred njim — a da bi se postavil boju na čelo, odkrivajoč pravo bitnost stvari krog sebe in podirajoč jih v divjem pohodu — za to je bil Kosovel presubtilen, njegova natura je dovoljevala le podoživljanje svetovne disharmonije, izživiljala se bolj v godbi gibanj kot v njih borbah. V malem je isto ponazornjeno v značilni njegovi pesmi: Govornik, kjer mu ne gre za metafizično postavlo govornika, niti za vsebino besed, le za njih muziko . . . Da literarno označim način njegovega stvarjanja: tudi v tem času proglašajočega brezosebnega realizma ni bil Kosovel realista, ki bi ljubil ostro začrtane obrise, karakterizirajoče stvar v nje pomenu za kolektivnega človeka izven svoje osebe, ampak le funkcijo zemlje, svetlob in mrakov, bežečih senc in žalostnega petja, le to funkcijo miljeja je v tem času zavzel vesoljni človek s svojim socialnim gibanjem in vstopil v označeno sorazmerje pokrajine do njega: to je: njegov ustvarjajoči način je ostal impresionističen, razpoloženjski, v hipu doživetja spajajoč milje (sedaj ne tvaren, a vendar kot realnost pojmovan) s svojo osebo v živo, strastno zaživeto duhovno vrednoto. Iz tega načina njegovega ustvarjanja vidimo, da je bil prehitel, da ne rečem neorganski, njegov razumski razvoj — njegova natura, subjektivistično doživljajoča sebe in svet, se še ni mogla zlititi z njegovim hotenjem v enoten živ organizem, živo je začutil nesoglasje v sebi, iz česar se je porodil dvom v izvršitev njegovega poslanstva: »Vprašam se, bom li dovolj krepak, ko zavem se v bolestem trenutku?« Ne samo v dvomu, naravnost v nasprotju se najde s svojo stavljenjo nalogo: »Ti nisi, ki boš svet zavzel in tiho utonil v eno s časom: ti sanjal boš in hrepenel!« In iz takega dvoma v svoje moči, ki je imel za posledico temno zavest lastnega padca, in iz načonskega povračanja k samemu sebi v umetnosti, ki je resničnost, je zapel zadnjo desetorico »r d e č i h s o n e t o v«, zaključujoč z njimi svoje delo in življenje prav tako močno in na isti način kot eno leto starejši Kette. Če je v svojih tihih razpoloženjskih pesmih sanjal le neko absolutno lepoto v svetu in v življenju in se bal spoznanja, se mu je nato razodelo v vsej resničnosti, obšlo ga je razočaranje in začel je podirati oni iluzorni svet. To je bil vihar v njem, v katerem je izgoreval njegov intimni svet, a z njim se je podiral i o n s a m: »Ko sem se prebudil drugi dan: polja so v rosi tiho zelenela — le moj oltar je bil ves razdejan.« Bolan spoznanja in filmske brzine dogajanja truden, je zažejal po samem sebi, on bi rekel: »srce bi se ustavilo, vlak pa hiti«, in tako je iz kaosa razmer, iz površnega vrenja zakričal po samotí: »Da bi se mogel vase skriti, živeti nikomur, nikomur poznan, da bi se mogel poglobiti v tiho prelivanje mraka in sanj!

Da bi z ulice mogel oditi, pijan tega šuma, hitenja pijan, vase, v veseljstvo se potopiti, začutiti eno se z Njim!« Tako se je dvigala v njem njegova prvotna natura. »A zaman; v množici sem...« V množici je bil, ker je hotel biti, ker ga je sodobnost tirala vanjo, a njegov korak — »naj je bil še tako krepak« — ni zvenel, njegove plahe oči so begale nad vrenjem in iskale drugam — iz predslutnje smrti se je morda oglasilo v njem ono veliko vprašanje samoizpopolnjevanja, ki ga je zdaj načelno odklanjal, a ga svoj čas stavil »kot počaj in temelj nove mučloveku; slednji izmed naš mora rešiti vprašanje svojega življenja, preživeti svojo notranjo revolucijo, ki raztrga raz njega plašč hinavščine« (rkp.), njegovo srce je nehalo biti »Prometej, Bogu uporen, svet podirajoč«, ker nikoli ni bilo, videl se je zapuščenega »Romarja pod goro« in razodelo se mu je spoznanje: »Vsak mora sam, ah, sam doseči cilj in pasti, če mu nedostaje sil...« Vse dosedanje iskanje se mu zdi kot laž, a ljubil je svojo pot in jo še ljubi, pa čeprav ga je le trenutje vodila, ker »razodelo se je njegovi duši« in je bilo to razodetje poklic poslanstva. In če je pod vtisom tega trenutnega kulturnega poslanstva hotel herojsko skriti svojo lastno bolešt: »Jaz nočem, da vidite to srce«, se v hipu slabosti in prevelike napetosti lastne bolešt zgrudi pod njim: »Čudni so, čudni hrami srca: ko rad bi zaprl jih pred svetom, odmrl drhtenjem, trepetom, ustvaril rad novo obliko sveta — takrat omahne ti bolna perot in ti se skloniš in padeš na pot...« Občutek imamo, da se v silni bolešt otepava sveta, ki zastrinja dušo in jo v topost pretvarja, nasilno, boreč se z razdvojeno naturo v sebi hoče biti sam: »Sam, sam, sam moram biti, da pozabim misliti in govoriti in da občutim v sebi le eno veličast, veseljstva tihega: Rast! — Sam, sam, sam moram biti, v večnosti sebe in v sebi večnost odkriti, svoje prozorne peroti v brezdaljo razpeti in mir iz onostranske pokrajine ujeti...« Tako se je v zadnjih svojih pesmih Kosovel približeval celo religioznemu, mističnemu pojmovanju sveta in metafizičnemu gledanju na bistvo človekovo. V imenu človeštva je še pomolil »PsaIm« k osebnemu Bogu »Usmili se nas!«, in začel iskati Boga zase in v sebi: »Zdaj mislim nate, večni Bog, ki vseh skrivnosti si skrivnost!...« Kot Ketteju ali Župančiču mu je Bog skrivnost, brezobličan, nezaznaven, a vendar občuten, nujen. Ne ve, ali je smer ali brezmerje? središče strasti ali njih pogin? njegov lastni nemir? Oče? ali Brat? ali samo slutnja duš? Da mu je čutiti, veliko laže bi živel! In zato: »Dvigni se, duša, pobita, steptana, dvigni, zagori, zapoj do Boga! Da boš kot harfa prijetno ubrana, kakor večernica sredi neba, da bom zaslutil kraljestva neznana tam preko morij, onkraj sveta!...«

Tako je končal Kosovel svojo umetniško in življensko pot s sonetoma: »Bog« in je vidno zaznavna različnost njegove umetniške in esejistične smeri. Prelomil se je v sebi ob zvoku sodobne žive ideologije in se ji vdal z vsem ognjem in intenziteto čutno razpaljenega impresionista, zahteval ne osebnost poetovo v stvarjanju in skušal sebe zastreti s problemom kolektivnega človeka — a v bistvu je vedno izražal le sebe

iz impresije kolektivnosti, sebe razbitega v razbitem času. On, ki je dojemal vsako dogajanje tudi izven sebe tako osebno živo, se je v hipu zapuščenosti ali malodušja v svojo gesto moral vrniti k sebi, da izrazi prebolešno svojo notranjo polnost, nagibajoč se k smrti. Intenzivnost doživljanja in resničnost do sebe »laboda, ki sredi jezera ni mogel utoniti in je moral živeti, trpeti, strmeti v razbiti lastni obraz«, ta nujnost življenja ga je i »proti njegovi volji« obrnila vase. Zapel je tako s o n e t e, sicer nemogoče v proletarski umetnosti, a značilno označujoče uravnovešajočo in poglobljajočo se duševnost. Z iskanjem sebe in odmotavanjem sebe - zagonetke se je tako približal religioznemu delu današnjega človeka, v umetnosti smeri kot jo je sam nekoč imenoval: »m i s t i č n e m u n o v e m u r e a l i z m u«, ki pa ni identičen z uvodoma označenim metafizičnim.

V tej svoji studiji sem hotel predvsem karakterizirati duhovne smeri današnjega človeka z literarne strani, zato tak uvod vprav k življenskemu delu Kosovelovemu, ki označuje dobro neko tretjo pot, znano sicer že iz tradicije, a je pri njem tako samosvoja in polna, kot mu je ukazovalo razvijajoče se življenje, hrepeneče po nravnem osvobojenju sebe in družbe. Zato njegova umetnost ni mrtva papirnata stavba, ampak živa, polna krvi in življenskih sokov, govoreča iz srca k srcu tiho besedo. Izražanje Kosovelovo sicer ni bilo povsem samoniklo, ni iskal novih besed za nova doživetja, ni bil tvorec besede, bil je oblikovno tradicionalen in tako organski s svojo glavno osnovo; a čuvstvovanje njegovo je bilo nepotvorjeno, ne prevzeto, ne epigonsko, in zato je zmožen v nas zbuditi novo življenje, s svojo sugestivno silo nas pritegniti k dobremu novemu človeku. Njegova pesem je živa, naslonjen nanjo čutiš boječ utrip dobrega srca. Organsko se je tako spojil z moderno findsesièlsko mladino, šel podobno pot kot Kette, se kot Murn lokalno omejil in kot Zupančič zrastel v duhovnost, iz Cankarja pa je poživel predvsem zavest narodne enotnosti, zavest slovenstva, boj za poštenost v politiki i kulturi.

Umetnost je tako sklonil k zemlji, da jo poduhovi, in k človeku, da ga okrepi za lepši svet, za katerega naj raste v sebi. Bil je predvsem velik 22letni slovenski kulturni delavec, ki je v prvem večjem razmahu svojih sil omahnil. Je morda slutil ta svoj padec že takrat, ko je v prvi svoji stvari za javnost, v uvodni besedi k litografirani »Lepi Vidi« še kot realec pisal:

»Spomladi odjadramo! Takrat, ko bodo v naših prsih orkani, močni, da bi ladje prevračevali; ko bodo naše žareče roke segale po skrivnostih za goré in morja...«

Res: je slutil?

V maju je odjadral...

»Tam za nočjo zdaj zvezda greš čez svet...«

Kam

V eč kot resnično je, da nastopa danes kapitalizem z vsemi svojimi izrodki zopet pot zmagoslavja in sadistično triumfira nad proletarcem — telesnim in duševnim delavcem. Kakor drugod, čutimo to pri nas v enaki ali še povečani meri.

Svetovna vojna je treščila kapitalistično zver ob tla in upati je bilo, da bo na razvalinah absolutizma, imperializma in militarizma vstal nov človek ne kot človek poedinec — v kapitalističnem duhu egoist — ampak kot človek socializma in ljudske demokracije. Tedaj je bila pripravljena pot ljudstvu, njegovemu hotenju in stremljenju. Pa prišlo je — drugače. Na eni strani brezglavi in nezmožni socialistični voditelji, nasproti pa stari machiavelizem, oblečen v novo fazo nacionalizma. Vpripriporiteltji svetovnega klanja še vedno razpihavajo peklenski ogenj, ker iz takih plamenčkov, ki bolj ali manj ponižno gorijo, je kaj lahko zopet zanetiti svetoven požar. Da pa se to dela iz najidealnejših nagibov patriotizma, ohranitve narodne in državne edinstvenosti, je absolutna resnica, ako se namreč pripomni samo še to, da dela pri vsem tem velekapital neznanske dobičke.

V ta voz so danes vpreženi vsi delovni sloji. Današnje socialno vprašanje ni samo problem četrtega stanu, ampak je vprašanje vseh plasti človeške družbe. Vse človeštvo je danes prežeto kapitalističnega duha, kar je bistveno in kar daje impulze k dejanjem in dogodkom naših dni. Tukaj smo pri jedru vseh problemov in vprašanj, ki danes še premalo zaposlujejo tiste, ki bi jih morali z vso dušo reševati. Brezdvomna resnica je, da je današnja družba doigrala, da propada in da je bila svetovna vojna le onemogel izbruh, kako priti zopet do moči. Res je tudi, da se je propadajočemu nestvoru to deloma posrečilo s tem, da je zopet bohotno zrasel absolutizem, militarizem in imperializem in da je materializem, poreklo vseh izrodov današnje človeške družbe, začel po svojih vnetih propagatorjih prodirati v najširše plasti ljudstva in tudi tu začel opravljati svoje delo.

Zato danes nič ne pomagajo vse definicije kapitalizma in obširne razprave, prav nič ne hasnijo priznane sociologije in na videz še tako praktične socialne ekonomije. Vsi ti problemi so že sijajno rešeni — na papirju. Brezposelnost, stanovanjska kriza, splošna proletarizacija kmeta in — inteligenta, da ne zgubljam besed z delavsko mizerijo, — to so vprašanja, ki stojijo pred nami. Pri tem pa nikakor ne drži očitek: »Ljudje se morajo prej spremeniti, potem bo šele mogoče zboljšati tudi razmere«. To se je slišalo že mnogokrat. Je pa to samo izgovor pred obvezujočimi dolžnostmi prav tistih, ki »znajo« tako govoriti.

Danes, bratje, danes je velik čas notranjega preokreta, notranje odločitve! V nas vseh živi močen kapitalistični antisocialen duh, ki ustvarja iz nas egoiste in ki nas dela apatične, pasivne. V nas je zamrla krščanska borbenost! Mi smo kristjani samo v cerkvi, zunaj med brati pa smo kot drugi. Naše krščanstvo mora v naše hotenje in stremljenje, v naša dejanja. Krščanstvo je socializem, če se le katera teorija sme imenovati socializem. S krščanstvom v naših dejanjih bo prišel v nas tudi močan socialen duh, da bomo res doživljali krščansko bratstvo človeštva. Največji socialisti naših dni so največji kapitalisti po duhu! Zato tudi vse njih delo služi boгу kapitalizmu in njegovim otrokom. In smo mi, ki hočemo biti kristjani, prav taki. Kapitalistični duh dominira v vsem našem mišljenju (četudi podzavestno). *Gospodovo krščanstvo pa ni kapitalistično, ono je socialno!*

Poslušajmo zgodbo naših dni. — Velika industrijska družba plačuje delavce tako sramotno nizko, da nimajo niti za vsakdanji kruh. Da pa bi imel kako človeško stanovanje, da bi človeku dostojno vzrejal svojo družino, na to sploh ni misliti. (Koliko nemoralnosti bi z ozdravitvijo teh razmer izostalo!) Kdor še ni doživel številnih Trbovelj, kogar še ni delavčev otrok na kolenih prosil koščka kruha, ta ne ve, kaj ima na vesti tisti, ki ne da otrokovemu očetu zasluženega plačila. In — ironija — od tega odtrgovanja (evfemistično povedano) naj potem živijo razna »kulturna« in »prosvetna« društva, od tistega denarja, katerega se drži znoj in kri, iz katerega govori jok in glad. (Zato je zelo karakteristična sledeča krilatica, ki je bila nedavno iznešena na nekem javnem shodu: »Delavec — najhujši komunist — je bolj krščanski kot krščanski podjetnik!«)

To je, bratje, zgodba nas samih! Ali to vemo? Ako je to, potem je naša volja: *revolucija duhov!* Vse je v nas! Molimo, bratje, ker težka bo naša pot! Na to pot gremo takoj! V nas mora biti visoko aktiven socialističen duh! Ta bo uravnaval naše korake in božja molitev bo z nami! Ako bo naše delo pravo, bo šlo naprej, četudi mora prestatí pekel!

Cerkev in heretiki¹

Kadarkoli je hotela Cerkev stopiti korak naprej v svojem razvoju, sta bila tu: ali heretik, ali svetnik. Ali oba; zakaj navadno sta drug ob drugem. Morda je heretik tudi danes tu, morda je bil tu že dolgo, a Cerkev ni videla njeга in on ne Cerkve — živi heretik namreč, ne kako abstraktno krivoverje, nastalo iz historizma, kakršno je modernizem, ki ga je Pij X. po pravici nazval »stekališče vseh herezij«, — stekališče gnile vode, ne pa živo valujoč tok; in v primeri s tako historično herezijo sta bili cerkvena apologetika in dogmatika tudi le »stekališče« — pravovernosti. A morda je blizu ura, ko si Cerkev in heretik zopet stopita nasproti in ko heretik izvrši svoje delo — Cerkvi v prid. Oportet esse haereses.

Tudi Cerkev, ki se spopolnjuje v prostoru in času kot Telo Kristusovo, je podrejena zakonom zgodovinskega nastajanja. Svojo pomlad ima in svojo jesen, svoje poletje in svojo zimo. Cvete in vene, a ne zvene nikdar. V tem času zori k popolnosti v ritmični menjavi procvita in propada. A vedno znova ji pride nova pomlad. Da ne okosteni, ji vstajajo heretiki. »Ker je namreč božanska, vernikom sporočena življenjska osnova samo sporočena, ni pa prvobitna, potrebujejo venomer nasprotja, ki je pogoj za razvijanje vsega končnega... Zato preži na katoliški nauk toliko nasprotovanj, da naša vera v počitku ne otrpne, ampak jo bolj razgiblje in očisti.« (Möhler.)²

Kot gorčično zrno jo je položil Kristus v zemljo, da raste in je človeškim rodovom v bivališče. Že od Vincencija Lerinskega sèm so poskušali razumeti njeno rast po zgledu biološkega razvoja. Predvsem pa je novi čas, ki v strasti za spoznavanjem meri bolj na rast nego na bitnost, prisluhnil tudi pri Cerkvi skrivnosti rastočega življenja. Mnogo globokega sta povedala o tem Möhler in Newman, kljub temu vemo še prav malo; drugim, ki so z radovednostjo in ponosom »znanosti«, ki ne pozna spoštovanja, menili odgrniti skrivnost življenja, se je še prav posebno zažrnili. Razrezali so živi organizem in le razkosani udje so jim ostali v rokah. Čudo življenja se odkrije le njemu, ki se mu spoštljivo bliža.

Cerkev je življenje, rastoče, izpolnjujoče se življenje. Vsako rastoče življenje pa ima krize v svoji rasti; tudi Cerkev, ki je v vsem podložna naravnim zakonom zgodovinskega nastajanja, ima svoje. Tedaj se ji krči telo v bolesti in slutnjah. Bilo je tako, ko je stopila prvič v svet, ko je Pavel predvsem zlomil judovsko zahtevo po narodnem izvoljenstvu in odprl poganom vrata Cerkve; in prav tako, ko je v tretjem stoletju Cer-

¹ Iz knjige »Kirche u. Wirklichkeit, ein kathol. Zeitbuch«, herausgeg. von Ernst Michel, Jena 1923.

² Einheit in der Kirche, str. 118 sl.

kev odvrnila od sebe veliko skušnjavo, da bi hotela postati »občestvo svetnikov«, ko je ublažila pokoro in dovolila velikim grešnikom, da se spravijo z njo (mogoče so imeli krivoverci takrat na videz celo tradicijo na svoji strani, dočim je papež Kalist, ki je sankcioniral kompromis, oni veliki kompromis z resničnim zemskim življenjem, ki ga je napuh »krivovercev« od Hipolita in Tertulijana do Blazija Pascala in do naših dni tako sramotil, dočim je ta papež, ki je postal orodje božje, imel na svoji strani — Jezusa, ki je sédel k mizi med cestninarje in grešnike ter dovolil Magdalenii, da mu je umila noge), in spet, ko so menihi odšli v puščavo, da ohranijo ideal; ko se je Francišek Asiški dvignil iz kalnega morja humilijatov in drugih krivovercev, ter spremenil v sveti čudež, kar je bilo pri drugih krivoverstvo in greh — vedno se je Cerkev v bolesti krčila, kadar se je hotela širiti v svoji rasti, zakaj bil je tu heretik — ali svetnik, ki je »dvignil« krivoverstvo svojega časa v Cerkev.

Mar nista oba, heretik in reformator, homines rerum novarum? In mar sme kdo reči, da je homo rerum novarum v Cerkvi »bistveno protislovna prikazen«, ker je »povratek« bistvena oblika religiozne obnove? Ne razlikujeta se v tem; najprej sta oba v svojem bistvu homines religiosi, in samo kot tak sploh more biti heretik, vsaj v sociološkem smislu more biti heretik samo homo religiosus, ne pa »znanstveni historik«. Ne ob filioque, ne ob honorijskem vprašanju ne vzplamti krivoverstvo in dokler bo v modernističnih pokretih homo religiosus žrtev žalostnega veroslovca, se Cerkvi »heretika« ni treba bati. Pač pa je heretik tako malo homo rerum novarum, da mu je često pogled docela nepremično priklenjen na »povratek« in morda je ta nezgodovinski »povratek« njegova največja zmota; in reformator, svetnik — v kolikor tudi on ne namerava spet uvesti prejšnjih oblik, temveč vedno znova preoblikujočo se formo po prasliki Stvarnikovi — je vendar v isti meri »prorok«; v bodočnost gleda in dela. Telo Kristusovo, kot kakršna nam je Cerkev dana, vendar sestavljajo njegovi udje, »ki se v ljubezni uraščajo vanj, ki je glava: Kristus« (Ef. 4, 15). »Tako se vrši rast telesa, dokler ni zgrajeno v ljubezni« (V. 16). Navadili smo se, da ponižujemo krščanstvo do golega nauka — zmota, ki jo je Möhler tako globoko spoznal — in da mislimo vedno najprej na razvoj nauka ter spričo tega često pozabljamo, da je še en razvoj, ki je mnogo tajnostnejši: rast in razcvet življenja. Pa tudi to novo stvarjanje nadnaravnega življenja ni dovršen čudež, čeprav »je Bogu ugajalo, da je dal, da biva vsa polnost v Kristusu in da se po njem vse spet spravi z njim, vse na nebu in na zemlji« (Col. 1, 20). Telo Kristusovo se dopolnjuje v zgodovini, »dokler ne dospemo vsi do edinosti v veri in v spoznavanju Sinu božjega, do moške dozorelosti Kristusove« (Ef. 4, 13). Tako se morata vedno znova roditi večer in jutro — nov dan, dokler ne »pride sedmi, ki je brez večera« (Aug. Conf. XIII, 36). Med jutrom in večerom pa je temno, skrivnosti in bolesti polno stvariteljsko rojstvo noči, ura heretika in reformatorja.

Oba koreninita v istih tleh; isto polje čaka na delo njunih rok. Vidita polje, izsušeno in žejno kakor puščava, ki sadu več ne rodi. Pa zarežeta brazde v suho prst; ali drugače povedano: prelomita s tradicijo, prodreta v nove kraje, pretopita stare oblike, kajti Cerkev in svet sta drug na drugega navezana; narava je tu za nadnaravo, poveličanja čaka. Svet je odvisen od Cerkve, Cerkev pa ima dolžnosti do sveta. Za nobeno zgodovinsko dejstvo ni a priori nedostopna; vsako pomenja zanjo nalogo. Nikoli nismo tega čutili razločneje nego v borbi našega časa za pomen in bistvo občestva. Taka ura pa ima vedno kalí za oba — za reformatorja in heretika.

Pastirji Cerkve pa, ki imajo nalogo, varovati depositum fidei, vidijo zgolj hominem rerum novarum. Drugače ne morejo. Njih delo je, da čujejo nad izročnim; zato se novega branijo. Oni »vohajo« heretika tudi tam, kjer je svetnik na delu — tragika Cerkve je, ki jo tu čutimo (in obstoja vendar samo tragedija heretika, ne pa svetnika). Ignacija Loyolskega so tirali pred inkvizicijo, ker so on in njegovi tovariši, ne da bi bili redovniki, nosili enake halje, in enemu izmed njih so odrekli obhajilo, ker ga je imel navado prejemati vsakih osem dni.³ Tudi njegove »Eksercicije« so spočetka mnogo sumničili kot »novotarijo« in čeprav jih je papež leta 1548. potrdil, je pet let pozneje označil nadškof v Toledu 19 stavkov iz njih kot »pohujšljive«.⁴ Temperamentni dominikanec Melhijor Cano je razvpil jezuite kot utelešenje Antikrista in še P. Laineza, drugega jezuitskega generala, so osumili vohuni velikega inkvizitorja Juana Valdeza, da »ni čist heretske kuge, ki hodi sedaj po svetu«.⁵ Kar jih je spoštovanja vrednih osebnosti, ki sta jih opisala v nedavno izišli knjigi Merkle in Beß kot »velike vzgojitelje katoliške Cerkve«⁶ iz novejšega časa, je ni skoraj med njimi, ki bi se bila izognila sumničenju cerkvene avtoritete: Terezija, Fénelon, Newman, Sailer. Vsem je Cerkev otežkočala pot. A ni mogla drugače: preblizu ognja so sedeli. Še močneje nego mi so videli sodobniki, kako istiniti heretiki obdajajo osebnosti teh ljudi. ki so potem vendar postali gonilne sile razvoja.

Ta stvariteljski duh, ki stvarja obdobja v razvoju Cerkve, ni vezan na avtoriteto in njene nosilce, — tako da se s tega stališča dà omejiti in »razumeti« pravzaprav edinole cerkvena zgodovina. Klement Hofbauer, ki ga je papež spoznal vrednega svetniške časti, je baje dejal, da ostane prepričan, da prihaja vse zlo v Cerkvi iz Rima; morda se dà pravilneje reči, da ni treba, da bi stvariteljsko obnavljanje v Cerkvi izhajalo iz Rima ter da dejansko izhaja od ondod le v prav redkih slučajih. Rim, avtoriteta, ima svoje poslanstvo. Meje postavlja; oblikuje in usmerja; je princip, ki daje obliko in postavbo.

³ Lebenserinnerungen des. hl. Ignatius von Loyola, herausgeg. v. Alfred Feder S. J. Regensburg, str. 75 sl.

⁴ Otto Karrer, Der heil. Franz Borja, Freiburg 1922.

⁵ Istotam, str. 162, 202.

⁶ Leipzig 1921.

»Duh pa veje, koder hoče«; in je tako malo vezan na službo, da ga Bog vzbuja v laikih, — morda zato, da vedno znova v prah poniža nosilce službe in jih obvaruje svečeniškega »pragreha«. Origen in Benedikt, Frančišek Asiški in Ignacij Lojolski so bili laiki. In ker je naloga avtoritete, da stavlja meje, da zapoveduje: »Stoj!«, da zajezi mogočni tok, zato nje nosilci tako zlahka rečejo: »Ne!«, zato se avtoriteta tako rada vidi trda in okorela. A najsi tudi postane »križ« kristjana, če se zdi, da Duh v njej ni več živ, katoličan ne more drugače ko da jo ljubi — kakor otrok očeta. Ona edina »ohranja« stvariteljski duh s tem, da ga oblikuje; reši ga, da se ne razveje. Mnogokrat se zdi hladna in razumarska, a kaj zato? Čutimo, da je polna blagoslova, in rečemo, čeprav s solzami: ljubimo jo. A ljubimo tudi Duha, kjerkoli veje, in milosti polnega trenutka čakamo, da ga Bog pošlje. Človek pa, katerega zajame, postane svetnik — ali heretik.

Ko je sad zrel, pokliče Gospod človeka, da ga odtrga. Atanazij je bil tu, ko je dozorela dogma o Kristusovem božanstvu. In Tomaž Akvinski je prišel ob svojem času, in Frančišek Asiški in Pij X., v čigar sveti duši sta se združila Logos in Pneuma. Ti pa vzamejo zreli sad in ga ponesejo v Rim, in papež ga sprejme iz njihovih rok ter ga položi k ostalim, da se svet z njim nasiti. Ali pa mora reči, da sad še ni zrel, in oni, ki ga je utrgal, dé kljubovalno: Tu sem, drugače ne morem — in postane heretik. Razen da nosi v duši osrečujoče trdno vero, da je v božjih rokah določeno zorenje vseh sadov, in da Bog lahko stori, da dozori, kar je on prezgodaj utrgal, in ako sklene roke ter se samega sebe izroči v pokorščini Logosu in v ljubezni občestvu — tedaj je svetnik. Ne da bi vedel za občestvo in za omejenost svojega spoznanja, živi ju, in le v v Cerkvi lahko diha. Ker ostane v občestvu, zato se »nasprotje«, ki je morda v njem, izgubi v soglasju celote. Heretik pa preveč poudari eno resnico, ki jo je izluščil in izločil iz soodnosa do drugih in njegova zmeta postane herezija. Tako odloča šele bodočnost o vrednostnem smislu kakega dejanja; šele Lutrova ločitev od Rima je dala njegovi razlagi pisma do Rimljanov njeno posebno vsebino, ga storila heretika. Vsak posameznik je v svojem spoznanju omejen, in samo celota subjektov lahko dojame celotno resničnost; posameznik je zgolj drobec. Tudi Avguštin je spoznal le »odlomek«, videl samo eno točko krogle — in edinole učna knjiga dogmatike si laska, da zmore več, a tudi to je razen dogmatičnih stavkov revno človeško delo, ki je polno zmot in ga teži čas —, tudi Avguštinov nauk o milosti je izveden le v enostransko antitezo in Cerkev ga ni nikdar sankcionirala; a nasprotje v njem ni postalo nasprotovanje. Heretik pa se loči od Telesa Kristusovega, tako postane njegovo spoznanje zmeta in njegova zmeta greh, on sam pa ostane orodje božje. Radi zla pa postane to, kar mora že po naravi biti nasprotje, nasprotovanje, ker je pač možno in se vedno zahteva, da se med verniki vedno ohrani prava narava nasprotja in se tako ustvarja neskončnost v krščanski religiji možnega razvijanja, ter da se s prosto

igro harmonično se gibajočih, nešteti individualnosti življenje giblje in ohranja. Ker torej postanejo nasprotja, ki so predpogoj življenja, tako često nasprotovanja, jih sprejema Cerkev tudi v tej obliki kot zgrešena nasprotja radovoljno kot prispevek k svojemu življenju, ne da bi jih zato priznala za neobhodno potrebna in s tem tudi za dobra; kakor se tudi zlo ne spremeni v dobro, čeprav je vzbuja, in kakor je vedno treba pomisliti, da bi se dobro moralo razviti samo po sebi brez zla« (J. A. Möhler, Die Einheit in der Kirche 179). Tudi ta felix culpa je mysterium iniquitatis. Svetnik pa ostane v zvezi ljubezni in v občestvu se izbriše njegova zmeta v harmoniji nasprotij; on ostane v njej, ker veruje, da je in sme samo biti orodje božje, medtem ko daje Bog rast — kadar pride ura. Ta vera pa korenini v njegovi ljubezni, tako postane ljubezen pečat njegovega poslanstva.

Niko Kuret

O voditeljih

Dejal je nekdo na nekem našem zborovanju, da je baš znak silne notranje moči vsega našega življenja dejstvo, da prav za prav nimamo nikakega izrazitega voditelja. Res je to in prav je tako. Slabo izpričevalo za naše gibanje in povsem v nasprotju z njegovim bistvom bi bilo, če bi bil gibalo vsemu en poedinec.

Kljub temu pa vprašanja voditeljev na noben način ne smemo zanemarjati. Saj zavisi od njih obstoj in širjenje gibanja. Tako nespameten pa tudi menda nikdo ni, da bi zanikaval potrebo voditeljev posameznih skupin v vsakem kraju. Zakaj o teh je treba končno tudi spregovoriti besedo, če z gibanjem mislimo resno.

To pa mislim, da.

Káko je danes dejansko stanje?

Priznati moramo, da obseg našega gibanja zaenkrat še ni velik. Kakor povsod, tako je tudi pri nas dovolj neumevanja in nasprotovanja, a to baš s strani dosedanjih tako zvanih voditeljev. Ne povsod, a po večini.

O kakih pravih, izrazitih skupinah novega gibanja govorimo prav za prav lahko pri srednješolcih samo o mariborskih Stražarjih in pri akademikih o ljubljanskih »Križarjih«. Drugod sta dva, trije, morda kaj več, morda nobeden. V dveh oziroma treh krajih prevladuje orlovstvo, ki se kaže napram našemu gibanju skrajno konservativno, tako da za

razmerje tamošnjih skupin do gibanja sploh ne vemo. Sicer pa so mu razen orlovskih naklonjene vse skupine, — treba je le, da se sedanji dejanski odrasli voditelji uvedejo v gibanje in da postane delovanje vseh mladih, ki ga razumejo, aktivno z ozirom na tovariše ter da se tako oživotvorijo delovne skupine, — kar je za prospeh gibanja nujno potrebno.

Apologije gibanja, mislim, spričo tretjega letnika Križa na gori in Stražnih ognjev, po Stični in Sv. Primožu in drugih zborovanjih — ni več treba pisati. Kdor je dobre volje in je brez ozira na leta še vedno mlad, bo prejkoslej prišel med nas!

Voditelji torej!

Kdo je danes dejanski voditelj našega srednješolskega dijaka, ki pride pač predvsem v poštev? V pretežni meri, kakor je razumljivo, profesor in duhovnik. Dokler se premika društveno življenje v starih tirnicah, gre stvar v večjem ali manjšem redu naprej, kakršna je pač osebnost voditeljeva. Skoraj da je bolj priporočljiv duhovnik, ki vrhu tega morda celo ni profesor, kar je pač odvisno najbolj od krajevnih razmer. — Ko pa zaveje med fanti nov duh in se jim, umljivo, voditelj ne more takoj ali pa sploh ne mara prilagoditi, postane stvar resnejša. Organizacija se občuti kot okostenela forma in voditelj kot zapreka za mladostno izživljanje. Kriza je tu.

Malo pa je pri nas slučajev, kjer bi bil eden mlajših duša vsega društvenega življenja, torej res dejanski voditelj. Kjer pa je tako in kjer si zna vzgojiti dobrega naslednika, moramo govoriti o najidealnejši in za naš čas tudi najpriporočljivejši obliki dijaške organizacije. Ona odgovarja bistvu gibanja, njo moramo zagovarjati!

Ni pa s tem rečeno, da so starejši docela potisnjeni ob stran. Oni, ki se z mladimi ne strinjajo, se odstranijo sami in je dobro tako. Oni pa, ki razumejo mlade, ki sami živijo v gibanju, jim stoje ob strani, jim pomagajo z izkušnjami in nasveti, — ne zavzemajo pa nikakega vzvišenejšega učiteljskega stališča, ampak mladi živijo z mladimi. Voditeljstvo puščajo fantom samim, njih mladostnemu ognju in neposrednosti.¹

In za take voditelje nam gre. Takih voditeljev je treba, da zberó okrog sebe vsak svoj krožek. Povsod sta brez dvoma eden ali dva taka razborita med fanti. Treba je le, da se zberó in med sabo pomenijo, kje in kako hočejo stvar prijeti. V tem je morda tudi kal bodoče nove organizacije, ki se mogoče ustanovi prej, nego si mislimo!

Zato skličimo sestanek vodilnih fantov in vseh, ki se za novo življenje zanimajo, iz vseh slovenskih mest in zavodov, da se končno položi temelj široko zajetega, uresničenega novega mladinskega gibanja pri nas. Čas je dozorel!

¹ Kaj več o tem beri v knjigi: *Führende Jugend. Aufgaben und Gestalten junger Führer.* Von Stanislaus v. D. Berkowski S. J. — Ferd. Dümmlers Verlag, Berlin u. Bonn.

Bratom in sestram ob 12. uri

Delavsko gibanje v Jugoslaviji je poslednja leta doživelo popoln krah. Razcepljeno in razkosano na nebroj frakcij in stranic životari in propada. Kapitalizem triumfira. Brezposelnost raste od dne do dne kakor vrednostni papirji na denarni borzi. »Obznana«, davek na ročno delo, papirnata socialna zakonodaja, od buržuazije milostno naklonjene drobtinice: »delavske zbornice«, »inspekcije rada«, zakon o zaščiti delavcev ali ni to največji kaos in humbug, kar si ga je možno misliti.

Na eni strani »Obznana«, na drugi »delavske zbornice«, »inspekcija rada« itd.

Zakon o zaščiti države in zakon o zaščiti delavcev. Da, kaj takega je možno le v kapitalistični, buržuazni državi.

V eni roki meč (Obznana, ki predpisuje smrtno kazen ali 20 let ječe), v drugi oljčna vejica miru (zakon o zaščiti delavcev, osemurnik itd.).

Bašta kot pacifistični teater (Društvo narodov) v Ženevi!

Kakšna bi morala biti v tem momentu parola jugoslovanskega proletariata? Močne politične stranke, enotne strokovne organizacije in dobro organizirano in strokovno časopisje. Vsega tega jugoslovanski proletariat nima.

Ima sicer številčne grupe in frakcije, ki štejejo nekaj sto članov in ki imajo še poleg te »dobre« lastnosti to posebnost, da se bijejo med sabo na življenje in smrt. V Sloveniji imamo pet delavskih političnih grup, ki se prepirajo o programatičnih točkah. Glavna točka pa je le ena: boj kapitalizmu. Ta bi morala biti vsem skupna.

Mir med nami proletarci! Boj kapitalizmu! Najlažje pa je izvesti enotno fronto v strokovnih organizacijah. Čemu katoliške in socialistične strokovne organizacije? Ali potrebuje katoliški delavec drugih gospodarskih dobrin kot socialističen? — Kapitalizem je mednarodni pojav.

Bodimo praktični kristjani! Vstopimo v močno strokovno organizacijo in če je to socialistična, v socialistično in pokažimo svoje krščansko prepričanje z dejanji, ne pa samo z besedo, kot je to danes v navadi.

Ne zaprimo krščanstva v ozko kamrico svojega srca, cerkva in organizacij, ampak nesimo Kristova dejanja med one mase, ki že vrše Kristova dejanja, a ga formalno ne priznavajo.

Krščansko delavstvo! Enotne strokovne organizacije, boj kapitalizmu, to bodi vaša parola!

Ne zlata sredina! Ampak desna ali leva. Mrzlo ali vroče, to naj bodo mejniki v delavskem pokretu.

Naše strokovne organizacije **morajo** biti politične. Gospodarski boj je političen boj. To nam pričajo dejstva: stavka v Trbovljah l. 1923., gigantski boj angleških rudarjev itd.

Čemu tanki po londonskih ulicah, vojno brodovje v pristaniščih, vojni aeroplani nad »svobodnim« Londonom, ako je bila stavka samo gospodar-skega značaja?

Kapitalizem se posluži v odločilnem momentu vseh sredstev, da stare gospodarski ali politični upor delavskega razreda.

Delavstvu pa vrže obglodano frazo: »gospodarskega boja«.

Mislím, da je dovolj razlogov za prejšnjo trditev: strokovne organizacije morajo biti politične.

Ta obstoja v dilemi: Desno ali levo, mrzlo ali gorško. Desno gospodarski boj; levo gospodarsko političen boj.

Mrzlo: suhoparne statistične tabele, ki javljajo porast ali padec produkcije.

Levo: Statistične tabele z navedbo vzroka, odkod padec produkcije, mezd itd.

»Zlata sredina« je v delavskem pokretu pesek v oči proletarskim masam in opora kapitalizmu.

V delavskih masah se sliši danes klic po enotnosti.

Enotna fronta delavcev in kmetov, enotne strokovne organizacije, enoten boj reakciji in kapitalizmu.

V Jugoslaviji imamo enotne strokovne organizacije socialističnih delavcev. Toda ta enotnost se je izvršila od zgoraj in radi tega ni zajela delavskih mas. Zedinjenje se je izvršilo pri zeleni mizi. To je bilo le zedinjenje nekaterih voditeljev, proletarskih generalov brez armade.

Imamo le lep okvir brez slike. Naloga jugoslovanskega proletariata je, da v ta okvir postavi lepo sliko enotnosti in skupnega nastopa. Z organiziranim nastopom delavcev in kmetov bo mogoče streti reakcijo, ki ima danes svoje žarišče na Balkanu.

Prvi korak do zboljšanja gospodarskega in socialnega položaja delavskih mas je v enotnih strokovnih organizacijah. Enotne strokovne organizacije naj bodo nepremagljiva falanga, ki bo vodila odločen boj kapitalizmu. Strokovne organizacije morajo biti tudi središče proletarske kulture. Današnji ustroj proletarskih organizacij je podoben družini, ki ima kuhinjo v eni, spalnico v drugi, obednico pa v tretji hiši. Ali more takšna družina obstojati? Ne. In vendar imamo danes po vsem svetu velike družine (proletarske organizacije), ki so zgrajene po tem sistemu. Stranka, strokovna organizacija in prosvetna društva. Možna je ločitev v politične stranke in strokovne organizacije. Ali ločiti strokovne in kulturne organizacije pomeni skrhati ost, ki je naperjena proti kapitalizmu. Ta delitev je popolnoma v duhu kapitalizma. Strokovne organizacije, gospodarske organizacije, delavska kulturna društva pa so zgolj telovadne, pevske, dramatične in slične.

Da je razlika med delavskimi in meščanskimi kulturnimi organizacijami, to potrjuje njihov obstoj. Čemu »Krekova mladina« in »Orel«, če ni razlike med delavsko in meščansko kulturo! Čemu potem delavsko kulturno društvo »Svoboda«, ko imamo pa »Sokola« in »Zvezo kulturnih društev«!

O proletarski in meščanski kulturi drugič.

Ali niso strokovne organizacije tudi kulturne organizacije? Ali ne vplivajo zvišanje delavskih plač, osemurni delavnik, človeška stanovanja na ugoden kulturni razvoj delavstva? Kdo more to zanikati?

Nič čudnega, da nima delavstvo srčne kulture! Ali je možna srčna kultura v svinjskih hlevih v »Burschenhausih«, v kletih, na cesti pod milim nebom. Na to vprašanje naj odgovore razni sociologi in vsi oni, ki širijo civilizacijo po »ženskih društvih«, po društvih za varstvo ptic in z razstavami plemenskih bikov v Trbovljah!

Ne predavanja, ne razstave, ki jih prirejajo razna društva za narodno zdravje, protialkoholno gibanje, ljudske univerze ne morejo temeljito dvigniti kulturnega nivoja delavskih mas.

Delavca je treba postaviti prvič pod streho, dati mu hrane in potrebnega oddiha, šele potem lahko govorimo o kulturi in civilizaciji. Zboljšanje gospodarskega položaja pa najlažje dosežejo v današnji kapitalistični dobi enotne strokovne organizacije.

Strokovne organizacije so tudi kulturne organizacije. Ne ustanavljajmo torej novih kulturnih delavskih organizacij, ampak delajmo za enotnost strokovnega pokreta, ki je v Jugoslaviji popolnoma na tleh.

L. 1920. so imele strokovne organizacije nad 100.000 članov. In še to je bilo malo pri 1½ milijonskem številu ročnih delavcev.

In danes je strokovno organiziranih samo 50.000 delavcev, in to v sednih različnih organizacijah.

Razmerje je 1 : 30.

»Zveza rudarjev« (socialistična) šteje približno 400 članov. T. P. D. pa ima zaposlenih 12.000 delavcev.

To so žalostna dejstva, ki kriče in obtožujejo vse one, ki so bodisi iz sebičnih namenov sleparili in ogoljufali delavstvo, pa tudi nas, ki se širokoustimo, da imamo srce za kapitalističnega sužnja, mimo človeka, ki je padel med razbojnike, pa gremo kot veliki duhovni.

Obvezujmo, celimo rané ne samo s prižnic in potom tiskanih mrtvih besed, ampak bratje, sestre, dejanj je treba, velikih dejanj!

Pojdimo med sužnje, ne teoretizirajmo preveč, kajti teorija brez prakse, mrtve besede brez živih dejanj so glas vpíjočega v puščavi.

Ne čakajmo, da se dvignejo dvigala iz osrčja planeta, da zatulijo sirene in da se razlije brezpravna raja kot žareča lava po zemeljski obli in si poišče pravice sama brez nas.

Bratje in sestre, sedaj je še čas, to Vam kličem ob 12. uri!

O masi

Vajeni smo mase. Mislimo, da je neizogibna. Vendar pa mora val našega gibanja izpodkopati tla temu nezdravemu pojavu našega društvenega življenja.

Članstvo vsakega društva lahko ločimo v dva dela: v aktivno, ki je omejeno na prav majhno število, in na pasivno, ki mu moramo prištevati ogromno večino. To pasivno članstvo je baš — masa.

Ves organizacijski aparat ohranjajo v teku maloštevilni, dočim drugi kimajo, capljajo za njimi ali pa sploh izostajajo ter se zadovoljujejo s članstvom na papirju. Kakšni so ti pozneje v življenju, nam dokazujejo primeri, ki jih srečavamo vsak dan.

Ta nezdravi pojav je neizogiben, dokler bodo naša društva taka, kakršna so. Danes razumevam besede dr. Nik. Ehlena, ki sem jih bral nekje pred nekaj leti in ki jim nisem hotel verjeti takrat, — da so namreč organizacije (v našem smislu) smrt vsakega pravega življenja, otrpnjenje vseh tvornih sil, samovoljna smrtna obsodba; posamezniki garajo, da se predčasno izčrpajo, dočim ostali — masa — vidne koristi od vsega nimajo. Sicer je lahko mnogo stvari na papirju, — a eno je zapisnik, drugo pa življenje . . .

Pa se le zdi včasih, da ni tako. Strumna disciplina drži vsakega poedinca v aktivnosti. — O, kako malo življenja je v taki strumni disciplini! In kako se taka disciplina bliža neživljenjskemu — mehanizmu, baš ker pri masi zopet prihaja le — od zunaj.

In smo spet pri starem. A mi mase ne rabimo! Mi rabimo le poedincev — delavcev — osebnosti, in naše novo gledanje in iskanje mora v to najti rešitev in pot.

Krivda bi po mojem bila predvsem v številu v organizaciji zbranih, kar je sicer gotovo povsem relativno. Vendar pa pri dosedanji obliki pride vsak posameznik le težko do tega, da bi mogel pokazati svojo individualnost, se po njej v intimnem stiku s tovariši izživeti. Fantje se na splošno med sabo le malo spoznajo, — predaleč so si »delavci« in »gledalci«, premalo prilike je, da bi se obrnila skrb na najmanj aktivne.

Zato bi bil zares najugodnejši princip krožkov, — rešitev, do katere so istočasno prišli tudi Stražni ognji.

Vsa organizacija se razdeli na neko število krožkov, katerih nobeden ne sme presegati 10—15 članov. Delovne, aktivne moči so enakomerno razdeljene po krožkih, prav tako so enakomerno porazdeljeni tudi fantje, ki kažejo manj aktivnosti. Vsak krožek tvori prisrčno enoto, prijetno ognjišče, a toplota izhaja od najdelavnejših, od »voditeljev«, ki prihajajo v neposreden stik z vsakim posameznim članom krožka, se

posebno zanimajo za neaktivne, vzbujajo v njih zanimanje in jih navajajo k delu. Tako so dragocene delovne sile pravilno razdeljene in se ne tratijo za papirne uspehe. Gotovo je, da bo treba take primerne »voditelje« vzgojiti, o čemer sem spregovoril že na drugem mestu. To nalogo bodo opravljali v prvi vrsti vsako leto skrbno organizirani tečaji in sestanki.

To je ena pot in morda ni najslabša. Ni natančno izdelana, samo nakazana je. Podroben načrt bo delo nas vseh. A čeprav ga sprejmemo, ga čez noč seve ne bomo uresničili.

S tem, mislim, bo dana vsaj možnost, da masa polagoma izgine. Gotovo bodo še in še posamezniki, ki jih ne bo mogoče vzdramiti. Takih pa ne vzdrami niti najidealnejša oblika združitve . . .

Posameznikov rabimo, m o ž, Kristusovih ljudi. Tako nam je dejal Hammelrath: Vsak začni najprej pri sebi! Res — a združitev, krožek, tovariši naj pomagajo, naj dvigajo.

Dokler se ne snidemo, pa resno razmišljajmo!

M. M.

Bilanca

1. »Bilanca je pokazala, da je boj za naše mesto na solncu izbojevan. Nič več ni odpora v nasprotnih vrstah, priznavajo nam pravico do eksistence in priznajo celo, da smo močni.«

Zmagoslavje skoro zveni iz teh besed. Prav, prijatelj!

Toda — ali si imel tako malo vere v svojem srcu, da si o zmagi prepričan šele sedaj, ko nam dosedanji nasprotniki priznavajo svoj poraz? Če bi bilo tako, mi je prav vseeno, če rabiš mesto besede »z m a g a« morda kar »z a č e t e k p o r a z a«. Sedaj se začenia delo, ki mora biti vztrajno, trdo in o pravem pomenu uspešno! Ne na zunaj, ampak v nas samih. Ne zaradi poraza nasprotnikov, ampak za našo rast. Saj menda vendar čutis, kako smo še šibki! Bilanco napravimo in poiščimo vir naše moči!

Vse naše dosedanje delo kaže, da so e d i n e n a š e p o z i t i v n e postavke — močne osebnosti, s katerimi moremo obogatiti naše občestvo. Zmagoslavje nam sme priti do zavesti le tedaj, če smo tukaj uspeli.

Naš cilj je globoko v Bogu fundirana katoliška osebnost. Pa prav za vsakega izmed nas, sicer gorje nam! Kaj nam pomaga milijon plitvežev in površnežev, ki žive iz dneva v dan, brez duha in brez načrta za bodočnost, če pa imajo vsi ti edino nalogo v tem, da prebavljajo in se klanjajo mislim — ki jih imajo drugi?

N a š a p r e m o č — če hočeš »zmaga« — se začne že tam, ko se Ti zaveš svoje osebnosti in jo začneš z močjo od zgoraj oblikovati tako,

kot jo rabi Bog in Cerkev v službi skupnosti, recimo naroda in države. Nič ne de, če je Tvoje mesto skrito, Tvoja služba je vedno velika stvar, za katero moraš delati z vsem spoznanjem in vso ljubeznijo. Končna zmagaja je Tvoj končni velik obračun. Dotlej je treba kovati svojo dušo tako, da je bo vesel Bog, ki Ti jo je dal!

Vprašam tedaj vnovič: kako zmagujemo?

2. Pripoveduješ, da tako rastemo, da bomo imeli kmalu večino, samo še to pa to je treba pripraviti, da bo naša stran dosegla številčno zmago.

Dobro, saj vidim, da niti sam nisi popolnoma miren!

Najprej ta zaželjena številčna zmaga, ki Ti povzroča skrbi. Čutiš gotovo, da pri nas ni vse tako, kot je v politiki. Tam je število lahko odločujoče, a pri nas — nas ne sme motiti! Naše število je častno, ali pa smo morda od velike vsote tudi kaj odšteli, ko smo delali bilanco? Tu lahko tiči usodna napaka. Tu se izplača primerjati s tehtanjem našo in nasprotno stran! Deset, morebiti celo sto glasov odtehta včasih — en sam glas moža na drugi strani. Tehtajmo, tehtajmo odkritosrčno, da vidimo, kaj je v naši bilanci še »breme«. Potem boš uvidel, da ne pomaga nič drugega, kot da vsak od nas postane tak mož.

Organizacije naj poskrbe, da se nam vrste pomnože, tudi, če to želiš, da kdaj dobimo zunaj večino. Saj so za to tukaj! Vendar od njih ne pričakuj, da bodo avtomatično »delale« može, kljub pasivnosti in komodnosti poedincev. Da bomo imeli kdaj kaj mož, zato mora najprej skrbeti vsak sam in tudi sam sebe v ta namen neusmiljeno čistiti in svojo dušo bogatiti. Kolektivna odgovornost cele organizacije pred zgodovino je tu važen faktor, a ta odgovornost mora biti usidrana v vesti posameznikov, šele tedaj bomo začeli rasti.

Bodočnost se začenja to in vsako uro! Kako stojte torej naše postavke v bilanci?

Jože Pogačnik

Misel

Že pred več kot dvajsetimi leti je Weiß povedal: »Ves svet se danes ukvarja s poljudno razlago bogoslovja; vprav laiki, celo ženske obdelavajo s posebno ljubeznijo najtežja osnovna vprašanja.« Saj tudi razloži! Ker se teologija boji za svoj znanstveni značaj, prezira dolžnost služiti religioznemu življenju; zato gre ločeno od življenja, drugače kot v dobi »znanosti svetnikov«, ko so bili največji bogoznanci tudi največji možje duha in obenem najbolj poljudni učitelji življenja. Prav ima, ko pravi, da se vrnimo k enotnosti življenja. In trikrat krvava resnica je njegova trditev, da katoliki vprav zato veljamo za inferiorne, ker se svoje lastne odlike, verske znanosti »temnih stoletij« sramujemo in prosjачimo na durih sveta.

Pismo

Dragi prijatelj!

Žal, da Te ni bilo zraven! Misli si, nad sedem ur je trajalo slavlje! Tako lepo smo praznovali vstop v društvo, da je večna škoda, če izgine ta prireditev prezgodaj v pozabljenje. Sicer še nisem povsem svež, vendar Ti moram vsaj nekaj poročati, ker vem, da si že nestrpen. Moram dati duška svojemu navdušenju in obnoviti prelepe spomine. Javnost komaj še ve, da mi še živimo, in od nje ne moreš nič izvedeti o nas. Naj Ti ta slika nekoliko odpre oči.

Vsa stvar je imela, kot je tudi pravično, dva različna dela: najprej resna slavnost z govorom in slovesnim sprejemom, za tem pa drugi del, ki je bil posvečen zabavi. Prvi del je manjšega pomena, saj so ga tudi dosedanji člani bagatelizirali. Vsi smo dobro vedeli, da se nekaj mora govoriti; čim bolj je govor vznesen, tem lepši je vtis pri tistih, ki na besede še kaj dajo. Glavno je delo, to nekaj velja, če ga je kaj! — Pa nikanar ne misli, da so si prireditelji mnogo belili glavo radi tega. Naprosili so enostavno učenega doktorja, ki je govoril zares »kot bi rožice sadil«, pa bodi to tudi v sneg sredi mrzle zime. Vodje naše organizacije bi bili kmalu sami sicer pokvarili vtis lepega govora, ker so preveč tožili — dokler so imeli sami besedo — glede dosedanjega dela, ki se nikakor ni moglo razviti in daje slabe upe za bodoče dni. Vendar se je vsa stvar lepo iztekla. Pokazali so namreč na nove vrste bojevnikov za blagor naroda, ki stopajo na dan (čeprav je bilo to rečeno ponoči). Kar je ostalo še neprijetnih slutenj v zraku, je vse razblinil krasni programatični govor. Pod njegovim vplivom se nam je kar zazdelo, da bomo morda res imenitno delali v prihodnosti. Nekam lahko nam je bilo pri srcu, ko smo se zavedli velikih ciljev pred seboj. Nekaj se bo že kje storilo, saj je toliko važnih nalog! Smola je samo v tem, da sem jaz že vse pozabil in moj tovariš tudi; kdo pa more na vse misliti? Kljub temu Ti moram reči, da smo govor kvitirali s splošnim in odkritosrčnim aplavzom.

Na predpisani način so nas za govorom sprejeli v društvo kot polno-pravne člane in mi smo seveda s ponosom segali prijateljem v roke in sprejemali čestitke od vseh strani.

Prišel je na vrsto drugi važnejši del sporeda, ki smo ga komaj mogli pričakati, ko ni hotelo biti konca oficialnosti. Priznam, da sem bil hud, ko so prireditelji toliko zavlačevali, a danes jim za to vem največjo hvalo. Hoteli so namreč biti v drugem delu sami in nemoteni od gostov; če sem jih prav razumel, so oni pogodili pravo (saj že tako ni vse za vsakega). Sicer smo se pa dali malo motiti od vseh obligatnih oficialnosti in srečno preboleli tudi to zamudo!

Naša zabava je povsem originalna; pravijo, da so jo k nam zanesli od drugod, a Ti tega ne smeš verjeti, sicer se mi zameriš. Vedno je nekaj

eksotičnega; tem zanimivejša je, čimbolj je anahronistična in tembolj privlačna, čim manj nam daje misliti.

Toda naj Ti povem vse lepo po vrstnem redu!

Kakor hitro smo sedli za mizo — ne misli, da je bila prazna! — se je v doglednem času prikazala špansko-turška izpraševalna komisija. Burno smo jo pozdravili, saj je pa tudi v svojih prastarih in neverjetnih kostumih napravila skoro indijansko-kitajski vtis. Na vsak način je pa bilo to nekaj pristno domačega.

V nadomestilo smo tudi novinci — zdaj že prav za prav člani, na to so pozabili — dobili neke vrste častno stražo s paradnimi meči. Meni je naša straža še bolj ugajala, ker je bila oblečena v značilno viteško opremo iz časa, ko je viteštvo že skoro propadlo. (Ideja Ti mora na vsak način ugajati!)

Eden izmed komisije je najprej nazorno in v zelo smešnih besedah naslikal življenje starih in novih društvenih udov. Sicer se je oziral bolj na negativne strani našega delovanja, vendar ga je povsem izčrpal, vsaj kolikor sem mogel kontrolirati. Smeha je bilo dovolj, zamere pa skoro nobene, ker je bil vsak ponosen, da je prišel na vrsto. Veš, da vsak rad kaj od sebe sliši in ne ostane rad pozabljen, zlasti če hvalijo drugih zasluge, pa naj je to tudi pri pitju in kroku. Tako da skoro obžalujem, da sam nisem prišel na vrsto in moram še čakati, da se bo tudi od mene kaj govorilo in slišalo. Dozdaj sem se držal tistih, ki krok in podobne lepe navade že opuščajo, a treba bo radij imena ukreniti drugače, če se bo le dalo. Saj je eklatantno in jasno, da so to nedolžne stvari in potrebne za razvedrilo. Jaz sem že za to, če bo denar. »Kaj nam pa morejo, morejo...«

Dovtipi so se še bolj namnožili pri izpraševanju »novincev«. Nimaš pojma, koliko je bilo smeha in krohota. Nekateri so hoteli vedeti, da je za dovtype te vrste prostor in čas v gostilni, vendar je bila večina navdušena zanje. Živela večina! Tako redko imaš priliko, da bi slišal dober dovtip in bi se ga moral pri tako rešnem koraku, kot je vstop v društvo, nekaterim na ljubo odreči? Menim — gotovo mi v tem pritrdiš — da imamo isto pravico do dovtipov, kot kdo drugi v gostilni in dobro je, da se jih kaj naučiš, pa bodi to kjerkoli! Kolikokrat jih človek potrebuje v teh žalostnih časih, izmisliti si jih pa ne moreš, če Ti nič na misel ne pride! — Jezi me samo, da sem nekaj dovtipov že sedaj pozabil, druge Ti vestno povem, ko me prideš obiskat. No, upam, da jih bom prihodnje leto vse zopet slišal in takrat bom že toliko pazil, da na nobenega ne pozabim.

Vsak »novinec« je dobil preimenitno »diplomo«, pa naj je odgovoril na vprašanja ali ne. Vse življenje jo bom nosil s seboj, ko bom imel denar, jo bom dal tudi v okvir. Iz rok je ne dam, da se ne izgubi. Pridi kmalu, da jo skupaj prebereva in se zraven pošteno nasmejeva!

Sporod je bil še dolg, toda o tem morava govoriti osebno. Težko je bilo prestatj do konca, a za dobro stvar se človek mora tudi žrtvovati. »Le trpljenje naših dni, nam življenje posladi,« lepo podaja pesnik moje občutje.

Vidiš, tako se živi pri nas — kdo bi ne bil brez skrbi za bodočnost in dobre volje?!

Da si mi vesel in zdrav, dragi prijatelj!

Tako, kot je tudi Tvoj

Gregor.

P. S.

Priporočam Ti, da tudi Ti v svojem krogu ne opuščaš lepih tradicij iz minulih, skoro pozabljenih časov. Danes kaj tako izvrstnega ne znamo več pogoditi, kot so znali napraviti davni predniki. Ti so imeli razum in okus, ki ga iščem danes z Diogenovo lučjo in ga ne najdem. Pa kdo bi iskal, če ni treba! — Ave!

Magajna Bogomir

„Nadčlovek“

Zarja in noč.

Učiteljica Mari je klečala v veliki cerkvi tujega mesta. Bridko ji je bilo v duši, ko je gledala od večernih sveč razsvetljeni obraz svoje patronice Marije Nazareške. Marija je nepremično upirala temne oči v Marin pogled in tej se je zazdelo naenkrat, da gleda skozi rajska okenca Marijinih oči v neznano, ki je lepo in česar ne bo mogla doumeti nikdar. Eno pa je bilo razodetje. Uspeh je bil njene molitve. Razodelo se je v hipu in dasi je bila njena molitev poprej raztrgana in razboljena, se ji je razlilo v srce kot zarja, ki je rdeča, da krvavordeča in vendar tako prijetno lepa. Zvedela je v sebi: Kako srečna je bridkost, ki me približuje lepoti črnih, v senco samoodpovedi naslikanih Marijinih oči.

Cerkovnik, ki je sključen korakal po tlaku ladje, jo je z odmevom korakov zbudil iz misli. Prekrižala se je in odšla v hrup dolge ulice. V dveh vrstah je žarelo stotero lučic in vrsti sta se izgubljali kot svetli kači v polprosojni megli, ki je obenem s težo noči pokrivala mesto. Hitela je in se zadela z roko v moža, ki je poltiho zaklel. »Kaj še vedno molim,« se je začudila, »da ne vidim množice ljudi, da ne slišim ropota tramvajev, da ne gledam kričečih oglasov in električnih puščic, ki kažejo v zabavišča?« Šla je mimo hiše, iz katere je visoko skočil nekoč človek tik pred njo in se razbil na tlaku. Spomnila se je, zadrhtela, pozabila in se zopet utopila v mislih.

Krenila je proti griču do stopnic, ki vodijo v vrtove navzgor. Ko je stopala v reber, je svetila žarnica za njo. Čim višje je šla, tem daljša je bila senca njenega telesa na stopnišču. Zbala se je je. »Velika je senca in vendar beži pred menoj. Ko pridem na vrh, bo izgnila in ne bo je več

nikjer. On bo na vrhu teman in odločen in skušal me bo ubiti s kratko suho besedo. Senca bo on sam, temna kot noč. Ovratnik temne srajce mu bo zakrival vrat in roke bo držal v žepih suknje. Polzaprte oči bodo zrle ostro, srepe v me ali morda igralsko malomarno. Ko bi vedel, da sem v cerkvi pridobila moč, bi morda igral drugače, bi ubil drugače, on, ki se ima za nadčloveka, dasi ne pove tega, ki misli, da ima radi svojih slik, o katerih govori vse mesto, pravico ubijati. Nadčlovek je in zavrgel me bo nocoj. Vendar pa še ni doživel lepote oči, božjih okenc, v katerih bom jaz večja in močnejša kot on, jaz, ubogo preprosto dekle.«

»Mari, si ti?«

Na vrhu je bila. Črne oči so jo motrile iz mraka in na njegovi suknji se je delalo ivje, ki se je lesketalo, ko se je premaknil in je nanj zadela luč iz ozadja.

»Jaz sem, dragi Peter!«

»Nocoj bo meni in tebi hudo.«

»Misliš?«

»Nocoj sem sklenil ubiti tvojo dušo.«

»Misliš?«

»In svojo.«

»To je mogoče, dasi hočeš s to besedico opravičiti svoj greh.«

»Poznaš zgodbo o človeku, o letečem Holandcu, ki je večno zaklet blodil po morju in iskal duše, ki bi ga odrešila, pa je moral na morje nazaj, dasi je mislil, da je srečal tako dušo?«

»Vsako dete jo pozna. S tem hočeš reči, da nisi našel v meni odrešenja.«

»Uganila si.«

»In vendar lažeš tudi s to zgodbo, da bi opravičil svoj greh, da bi bil prost, da bi se lažje vdajal strasti.«

»Slikarstvu, Mari!«

»Tudi to je strast, dasi jo hvalijo ljudje.«

»Naj bo tvoje pravo! Nekdo pa je rekel: »Če hočeš biti močan, se ti ne sme smiliti žival in z mirnim srcem ji moraš pri živem telesu počasi odrezati nogo.«

»To ni toliko kruto kot to, da me primerjaš z živaljo. Niti nadčlovek ne bi smel primerjati tako.«

»Nisem nadčlovek. Podlež sem.«

»Ne igray, dragi! S tem izrazom ne boš zmanjšal svoje slike v meni in se mi odtujil tako, kar je tvoj namen. Z izrazom — podlež — zopet ne moreš opravičiti sebe.«

Zbegal se je in ni vedel, kaj bi odgovoril.

»Podlež nisi, nadčlovek tudi ne.«

»Kaj si rekla.«

»Vidiš, zbdlo te je, pa hočeš biti podlež. Ne dvomim o tvoji veličini. Nadčlovek pa nisi in ne boš nikdar, če boš hodil sedanjo pot. Tako reven si, da se mi skušaš opravičiti po načinu povprečnega umetnika. Slaba je

primera z letočim Holandcem in še slabša tista o rezanju živali. Poznam človeka, ki je govoril boljše: Pridite k meni vsi, ki ste lačni in žejni pravice . . ., ki je rekel: Kdor stori krivico najmanjšemu mojih bratov, jo meni stori. Z materjo tega človeka sem govorila nocoj. Ta človek je bil Bog in vendar ni hotel biti nadčlovek. On ni rabil primere kot je ona o blodnji Holandca in razjokal bi se, če bi videl človeka, ki z mirnim srcem muči žival. Ljubil pa je človeka v apostolu in v zločincu na svoji desni. Samo z nadčlovekom Kajfo ni hotel govoriti. Spoznaj, da nisi nadčlovek! Zakaj mi lažeš, dragi! Pristopi bliže, da te poljubim na čelo. Tako! Ti nisi Kajfa in morda ti je pod masko v resnici hudo. Odpuščam ti, Peter! Zbogom!«
Zbežala je po stopnicah navzdol.

N o č.

»Mari,« je zaklical.

Njeno telo, oblečeno v bel plašč, je zakrila megla.

Zasmejal se je s takim glasom, da se je ustrašil samega sebe.

»Mari!«

Od ogromnega temnega poslopja v ozadju se je zasmejal odmev.

»Marija!«

»Kaj kličete, gospod!«

Pred njim se je prikazal stražnik.

»Nič, nič, gospod! Slikar sem. Hočem slikati odmev.«

Stražnik se je začudil in odšel.

»Tepec! Morda res misli, da bom slikal odmev.«

V zvoniku stolnice, iz katerega se je videla visoko skozi meglo le bela luč, je udarjala ura deset.

»Po udarcih te ure hiti domov. Lasje ji obdajajo obraz kot črn okvir lepo sliko, oči so ji mirne; bel plašč je odelo telesa, v katerem se skriva neskončno plemenita duša. Kako sem napram njej majhen in resnično podel. Ona veruje v klic te ure, ki je iz višine glas. Jaz niti tega ne verujem. V meni je tema in na obleko se mi prileplja ivje, kot da ni toplote v mojem telesu in megla je kot oklep, ki stiska možgane. Sedel je na klop. Iz daljave je bilo slišati klic razprodajalcev večernih listov in zvoke godbe, ki je žalostno prihajala po stopnicah do njega. Nič vesela ni bila. Nemirno si je popravljal dolge lase, ki so mu silile čez čelo, proti hrbtu nazaj!

»Da bi vsaj vedela, da sem jo v strahu pred lastno senco odgnal in da je nisem mislil ubiti. Kako bi bilo mogoče ubiti angela v njej? Povedala mi je, da sem majhen. Resnično, vse slike, ki sem jih slikal, so podobe te moje uboge raztrgane duše. Pa je bila misel samoprevarna o nadčloveku v meni in nisem vedel, da mi ploskajo ljudje zato, ker slikam vedno samo svoj obraz, ki je tako podoben njihovemu. Kako, da se nisem spomnil nikdar, da bi slikal njo in morda bi se mi posrečila podoba angela.«

Naslونil je obraz v dlani. Počasi, polagoma se ga je oprijemala omočica in sam ni vedel, ali bdi ali se mu duša utaplja v nevesele, mračne sanje, v katerih ni luči, da bi svetila v temi.

»Mož je pijan! Mož je pijan! Hihhi, mož je zaspal. Popolnoma je pijan.«

Po stopnicah je prihitela truma dečkov, ki so se prijeli za roke in rajali v krogu krog njega.

»Plešimo, plešimo! Mož je pijan.«

Kričali so in se smejali in krog se je vrtel kot blazne sanje krog njega. Nad dvajset pogledov se mu je pačilo v obraz. Gledal jih je začuden in nervozno stresel z lasmi. Dečki so se dušili v smehu. »Otroci neumni, kdo je pijan?«

Krog se je ustavil. Največji deček se je približal.

»Mi vam bomo dali, pijanec! Da vas ni sram spat tu! Neumni ste pa vi. Zakaj pa imate ženske lase, a?«

Peter pa je gledal začuden v mladi obraz. Deček je stegnil jezik in se mu popačil. Eden izmed ostalih je pobral pest kamenčkov in mu jih vrgel v obraz. Zbežali so urno in še dolgo je bilo slišati njihov posmeš.

»Še nikdar nisem pil. Ali je tak človek, ko se napije?«

Odšel je po stopnicah in njihovo leseno ogrodje je zamolklo udarjalo pod stopinjami v noč.

»Ali je pijanec tak kot jaz? Poskusil bom. Nocoj bom pil.«

O polnoči se je opotekal človek proti sredini mesta, ki ga deli reka na dvoje. Mladenič je imel polodprta usta in čez obraz so mu viseli lasje, ki so silili med zobe. Z jezikom jih je potiskal nazaj in ni se potrudil, da bi dvignil ohlapne omrtvele roke. Za njim se je norčevala truma ljudi. Ni jih poslušal. Prišel je na most in se zagledal čez ograjo. »Sedaj bo metal,« je reklo neko razkuštrano dekle. Golčal je nerazumljivo in luč nad njim se je majala kot ogromna vešča.

»To je slikar Peter Herceg,« je pojasnil nekdo.

»Peter Herceg,« je ponovil mladenič v sebi. Voda se mu je v mislih približala do nog. Čutil je pekočo bolečino v prsih in zahotelo se mu je, da bi pogazil ta ogenj v svetlikajočih vodah tik pod seboj. Nasprotni breg se je dvignil visoko. Blodno se je nasmejal in se spustil med travverzami v tekočino. Ljudje so zakričali. Nekaj mož je steklo po bregu do gladine.

»Glej ga, vraga neumnega, saj je ob kraju,« je rekel močan delavec in zabredel med valove.

S o l n c e.

Uro od mesta se širi vrt dehtečih rož, sence, dreves, tolmunov in solnca. Nima vsakdo dostopa vanj, dasi je v njem premnogo pravljичne lepote. Malokomu je bilo dano, da bi prišel skozi velika vrata in nobenemu, da bi preplezal visoki zid, ki ga meji v svet in mu dopušča svobodo samo v odprto nebo.

So v tem vrtu, ki nikdar ne govore, drugim je hoja nemirna in ne obstoje, kot da bi bili na večni poti; tretji vriskajo radostne vzklike;

četrti se mamijo z neveselo pesmijo; so dekleta, ki se smeje neprestano in poigravajo s prsti rok, kot da bi bilo predivo med njimi in kot da so roke vse bele in nežne trlice; otroci se venčajo s cvetjem ali pa se otožno iščejo z nemim premikanjem ustnic; kralji z zobčastimi kronami; bojarji v pestrih trakovih, dekle misli, da je princesa in mati premišljuje o šesterih otrocih, ki jih je zaklala, pa je vendar imela samo eno dete, ki ji je umrlo sredi noči; so metulji v vseh barvah in veliki svetli čmrlji in slavčki ob tolmunih in še nežni potujoči balončki dozorelega cvetja romajo z vetrom po zraku. To je tisti svet, poln lepote in pravljичne skrivnosti, in nikakor ni razumljivo, da ljudje, ki so zunaj zidov tega vrta, beže z grozo mimo njih.

V tem vrtu je tudi čudoviti slikar Ticijan, kakor ga imenujejo in kakor se imenuje sam. Da je mladeničevo ime Peter Herceg, ve mlada strežnica Mari, tista Mari, ki se sprehaja molče po vrtu in ki jo ljubijo zlasti otroci, ki bivajo tam. Sredi vrta je poslopje, obraslo z bršljanom in je drugače rumeno kot pomladna zlatica. Pravkar je stopil Peter Ticijan iz nje in koraka polagoma do ogromnega hrasta, ki raste visoko v nebo in v odsevu globoko v tolmun, ki se širi za njegovim deblom.

»Gospodična Mari, gospodična Mari!«

Razgrnila je rožni grm in stopila pred nje.

»Daj mi mojo sliko, Mari!«

»Ne smem, Ticijan! Prepovedal je doktor. V tolmun se poglej in videl boš svojo sliko.«

Mladenič jo gleda prodirljivo in zdi se, kot da išče v njenih očeh.

»Mari, zakaj ne bi smel gledati sebe, ki sem dvojniki samega sebe? Daj mi kralja, ki ima dva obraza na sliki. Daj mi mojo sliko!«

Dekle se obotavlja.

»Dam ti jo, Peter! Naslikal si jo sam, dasi ni na njej tvojega pravega obraza.«

Mari odpre torbico in mu izroči obrabljeno sliko taroka, kralja z dvema glavama.

Peter pristopi k tolminu in gleda sedaj na sliko, sedaj v vodo.

»To nisem jaz. Na sliki nisem jaz.«

Mari zažari obraz. »Hvala Bogu, začel je umevati.«

»Kralj na sliki nisi ti. Tvoje zrcalo je nebo. Ozri se v tolmun in videl boš sebe, kako visiš v samo nebo.«

»Kako je čuden hrast! Zakaj ne odplove skozi prostor v tisto modro sinjino.«

»Drži ga zemlja, Peter!«

»Kako si rekla — Peter?«

»Da!«

»Pa glej, tudi mene drži zemlja.«

»Samo telo. Duh pa je velik in lahko se dotakne sinjine.«

»Ali naj se oprostim telesa in skočim v vodo.«

»Poskušal si že to, Peter, in kmalu bi bil otrok večne noči.«

dobre volje. Seveda bi ne mogel biti zavetnik onim, ki zapirajo uho pred vsakim glasom, ki izveni v štiri poslednje reči. Zlasti v zadnji dobi njegovega življenja je svetla, jasna harmonija kakor sonce obsevala vso njegovo osebnost. Bil je vesel, ker je bil resen. Resni Alojzij je tudi veseli Alojzij. To harmonijo je izgubil naš čas. Ali nimamo preveč sporta? Zato nimamo več ne zdrave resnobe, ne zdravega smeha.«

Federer pa piše na str. 12, 13, 14, 15:

»Dann ist es das leichengraue, verhärmte, melancholische Antlitz, womit man so oft die Wahrheit des hl. Franziskus mißhandelt. Nur Ascese, nur Weltabgewandtheit, nur Tod und Ewigkeit im Auge. Und immer traurig, so traurig, daß mich ein gescheites Kind einst vor einem solchen Bilde gefragt hat, »ob der Heilige denn unglücklich sei, daß er so heilig sein müsse?« Wie richtig fühlte dieser junge Instinkt das Falsche der Mehrzahl unserer Franziskusbilder heraus! Aber jedes Bild entspricht einer Anschauung und verstärkt sie. Dieses Melancholische, Leidende, Blasse gefällt der Andacht gar vieler Franzensvereher. Ich sage nicht, daß in ihren Gefühlen und Gebeten nicht auch Gutes und Gnadenvolles sein kann, Gott kennt ja unsere Dummheiten und übt eine wahrhaft göttliche Nachsicht. Aber weil so viel Irrtum und — im heimlichsten und tiefsten Sinn — minderwertige Eigenliebe in solchem Kult das Rauchfäßlein scwingt, kann er unmöglich lauter und tief genug sein. Denn obwohl Franz von Assisi sehr ernst sein mochte und es mit dem Leben und Sterben und Jenseits ungeheuer wichtig nahm, war er doch einer der fröhlichsten Heiligen... — — — Leute, die im Scherz am liebsten leben und sterben möchten und die Ohren vor jedem tiefen Orgelton, der in die vier letzten Dinge spielt, krampfhaft verhalten, möchten einen solchen Schutzpatron haben. — — — ... und man braucht nur die ältesten Berichte zu hören, die Aussagen der Jünger, ... um über all dem chaotischen Gewirr die helle klare Harmonie des Santo wie eine Sonne schweben zu sehen. Das ist es eben, Franz war die Harmonie in Person, das heißt, er war lustig, weil er ernst war. — — — Und so ist der ernste Franz auch der fröhliche Franz... — — — Diese Harmonie zwischen Ernst und Frohmüt hat unsere Zeit verloren. — — — (Und darum geht unsere heutige Kultur)... und kann weder gesund ernst sein, noch gesund lachen.«

Sardenko nam je v tem delcu na stečaj odprl vrata v svojo delavnico, toda pogled vanjo ni razveseljiv. Ni še najhujše to, da tujo duševno lastnino izdaja za svojo, marveč, da tako nezmislno, mehanično prenaša v obličje sv. Alojzija poteze z obličja sv. Frančiška, ne da bi se pri tem zavedel nevarnosti svojega početja, ki vse njegovo delo diskvalificira in razgali kot neresno stremljenje, ki ni etično fundirano in ki dokazuje, da njegovo doživljanje ni stvarno in pristno. Predmet takega doživljanja more biti le pretveza, ki nas ne prepriča o svoji istinitosti. Osebnosti obeh svetnikov sta tako različni v svojem bistvu, naj izhajamo intuitivno iz celote ali deskriptivno iz posameznosti, da moremo govoriti naravnost o polariteti. Kdor tega ne čuti, ni doživel ne enega ne drugega. Poleg njune tako različne »dane« osebnosti pa ne smemo, če ju hočemo pravilno doumeti, prezreti enako važnega, oblikujočega ju faktorja — duhovnega, miselnega in čuvstvenega sveta dveh različnih kultur, iz katerih sta zrastle.

Skupnost med obema svetnikoma more biti zgolj normativnega značaja.

Čas bi bil že enkrat pri nas, da preneha tudi v hagiografiji dilentantizem pa zgolj deskriptivno biografsko naštevanje dejstev brez najmanjšega poizkusa psihološke in kulturne interpretacije ter duhovno-osebne sinteze, ki nam sploh šele omogoči doživetje svetniške osebnosti v celoti, v njenem edinstvenem in enkratnem bistvu, v njeni iracionalni resničnosti, to je: v njeni religiozni globini in istinitosti.

Pesmi † Srečka Kosovela.

Naznanjamo svojim naročnikom, da izda »Odbor za izdajo literarne zapuščine Srečka Kosovela« za veliko noč pesniško zbirko mladega pokojnega pesnika. Vsi oni, ki nameravajo kupiti Kosovelovo zbirko, naj javijo po dopisnici svoje naslove na naslov: Alfonz Gspan, fil., Ljubljana, Križevniška ulica 6/I. Zbirka bo veljala približno 20 Din, bo okusno opremljena in bo obsegala kolekcijo pesnikovih najboljših del.

„Jutru“.

Ker si je »Jutro« že nekajkrat prilastilo pravico, da je škodoželjno zaigralo vlogo nekakega zaveznika in zaščitnika katoliškega mladinskega gibanja, ki se manifestira v »Križu na gori« — mu enkrat za vselej povemo, da nam je njegova družba silno mučna, skrajno neprijetna in popolnoma odveč. V borbo z njim se ne bomo spuščali, ker smatramo njegovo ideologijo liberalizma v duhovnem svetu za premagano in prevrnjeno. Njegova ideologija poginja iz svoje lastne nemoči — zato smatramo za nepotrebno, tratiti dragocene moči za pospešitev njenega konca. »Jutro« naj pa tudi ve, da strastnejših nasprotnikov svojega življenskega — areligioznega — nazora, kot jih ima v mladinskem gibanju, še ni imelo. Toda mladinskemu gibanju gre danes za večje stvari kot je zaganjanje v brezpomembno miselnost. Mladinsko gibanje je val krvi iz osrčja našega lastnega organizma — Cerkve, in pomenja njeno rast, brstenje, razvoj, pogon skritih latentnih sil. Naše delo je graditev Cerkve - Templja naprej, v nedogledne širine in višine. Ruševine pa se podirajo same od sebe.

Hranilnica kmečkih občin

Ljubljana, Dunajska cesta št. 32 — v hiši Zadrुžne zveze

Edini pupilarno varen zavod kmečkih občin, kjer nalagajo tudi sodišča in občine denar nedoletnih, preskrbljencev, preklicancev, ustanov, ubožnih in drugih javnih zakladov, varščin, zapuščin itd. Hranilne vloge se obrestujejo najugodnejše, vezane vloge po dogovoru. Za varnost vlog jamči 21 večjih kmečkih občin-ustanoviteljic z vsem premoženjem in vso davčno močjo. Vložne knjižice vseh drugih denarnih zavodov sprejema hranilnica kot gotov denar in se obrestovanje ne prekine. Vse davke vlog plača zavod sam. Spekulacija z vlogami izključena, ker je hranilnično poslovanje v smislu pravil pod nadzorstvom vladnega komisarja.

PRODAJALNA K. T. D. (H. Ničman) v Ljubljani priporoča iz svojega lastnega založništva prekrasne govore dr. M. Opeke (do sedaj 11 knjig), zelo primerne za našo inteligenco, po prav nizkih cenah, kakor tudi prepotrebno knjižo „Spoved malih grehov“, spisal D. Ph. Scharsch, priredil dr. Fr. Jerè, A. Čadež: „Most v življenje“, Silvin Sardenko: „Dekliške pesmi“ in druge. Dalje razne pisarniške potrebščine vedno na razpolago. — Postrežba točna in solidna.

Prava naša domača

Kolinska cikorija

je res izvrstna!

Salda-konte, štrance, journala,
odjemalne knjižice, šolske zvezke, mape, risalne bloke itd.

nudi po izredno ugodnih cenah

Knjigoveznica K. T. D. v Ljubljani

Kopitarjeva ulica 6, II. nadstr.